

Kálmán Mária

Díszpolgárok

Történelmi társasjáték két részben

1984

Szereplők:

VÁRY ÁRPÁD	régész, a darab narrátora
SÁMÁN EDE	nyugdíjazott vezérigazgató
SÁMÁN KATA	a lánya, tanár
SÁMÁN GYULA	a fia, főmérnök
SÁMÁN CSABA	az unokája, gimnazista
JURIJ KOBJAKOV	szovjet akadémikus
ESZTERGÁR LÁSZLÓ	megyei párttitkár
BERZIK JÁNOS	olvasztár
BERZIK ANDRÁS	a fia, szakmunkás tanuló
GALLYAZÓ CSILLA	gimnazista
KINCSES PÉTER	vendéglős
KINCSES ZALÁN	a fia, üzletkötő
Dr. BODÓ SÁNDOR	portás, állatorvos
BABOCSAY BEA	külföldön élő bárónő
MINISZTER	
KÉKESY DELÉNKE	tévériporter
GRIGÁSI MICU	kameramann
KANALAS PITYU	katona

Továbbá: rendőrök, olvasztárok, rakodómunkások, gimnazisták, hotelvendégek

Színhely: Magyarország egyik munkásvárosa

Időpont: 1984. december 1-3.

1. RÉSZ

A színpad bal oldalán közvetlenül a közönség előtt régészsarok, mely egy asztalból, forgószék-ből, esetleg egy polcból áll. A polcon s a földön is oszlopfők, torzók sorakoznak, az asztalon kőzetek, nagyítók, apró porseprők, Váry Árpád régész munkaeszközei, aki a darab narrátora.

Váry 45 éves, kiegyensúlyozott és nyugodt, mindvégig színen van, a közönség az ő szemével lát, a színpadon zajló események szereplői eljönnek hozzá s ő forgószékéből épp úgy figyeli a történetet, mint a nézők, jelenetváltáskor viszont közvetlenül a közönséghez beszél.

A színpad két részből áll, balról várhotel-vendéglő, hatalmas és reprezentatív, melynek eldugott és távoli zugának tűnik Váry szobája is. Jobbról a Sámán-ház egy szobájának keresztmetszete, melybe három ajtó nyílik: a bejárati, Kata szobájának és Ede szobájának ajtaja. A jobb és bal oldal között utca.

Mindez lehet kidolgozott díszlet, de maradhat jelzésszerű is, melyben a kellékek fontosabbak. Például Váry szobájában legfontosabbak a kisméretű szobrok és a kőzetek, a Sámán-házban a két világháború között jellemző kispolgári berendezés abszolút lelakva. A Kacagó Baba várhotel-vendéglőben minden vadonatúj és méregdrága.

A színpad háttere, ahová az utca vezet, gigászi vaskohó. Fölötte csupán az égbolt. Bár a vasműre ténylegesen nem lesz szükség, fontos, hogy uralja a hátteret, mintegy a városra vetítve árnyékát.

Amint a függöny felmegy: szól a gyárkürt. Váry a székében ül, és nézi a vasöntéstől vöröslő égboltot. A kürt elhallgatása után a közönség felé fordulva beszélni kezd.

VÁRY

A város, ahol születtem, egy darab meggyötört Közép-Európa, egykori része annak a végzetes monarchiának, melyre egyre inkább úgy tekintenek a történészek, mint két világháború kohójára. A mi városunkban az emberek életét viszont közvetlenebbül határozza meg a nagy kohó, mely több mint száz éve repeszi vasöntést jelző kürtjével a füleket. Ha a folyékony acél fényétől izzani kezd az ég, a város minden pontjáról arra fordulnak a járókelők, ahogy a muzulmánok leborulnak a felkelő nap felé.

A kohó nélkül sosem lettünk volna az ország második legnagyobb városa, de voltaképpen első a munkások arányát tekintve. Munkásváros. Ehhez a fogalomhoz kötődik, amit el akarok mondani. Kevés dolgom volt munkásokkal, mégis sokkal több, mint azoknak, akik minden második szavukban rájuk hivatkoznak. Családom elpusztult a második világháborúban, hatéves koromtól az állam nevelt, és juttatott el régész diplomámig. Lehetőségem nyílt feltárni szülővárosom roppant múltját, de ez rajtam kívül senkit sem érdekelt. Mindenki jövőbüvöletben élt, én valósággal szégyenkeztem, hogy egyetemi indexeim tömve vannak a kötelező tantárgyak melletti fakultatív előadások és speciálkollégiumok hallgatásával a régmúltról. Számomra a bibliai korból ismert rejtélyes Q - a tudás forrása - maga a múlt volt. Az újat sem tudtam elképzelni új elemekből, hanem az élet ugyanazon elemeiből, de másképp.

Az eszme uralmának negyven éve úgy süvöltött el felettem, mintha röpködés szelte volna ketté a történelem köszörűkövét. Míg figyeltem ezt a röpködést, természetesen át is éltem, de mások kevésbé figyeltek, azért sokszor kellett olyasmit átélniük, amire nem számítottak. A figyelmetlenség errefelé külön istenség. Nevet is adtam neki, mivel hatalmasnak tartom,

és minden hatalomhordozóban fel szoktam ismerni *Negligere*-t, a semmi-bevevést.

(Autózúgás hallatszik, majd Esztergár László jelenik meg az utcán, megáll a Sámán-ház előtt, és rágyújt. Néhányat szippant, szemmel láthatóan időt akar nyerni. Esztergár 69 esztendő, kövér, pocakos.)

VÁRY Esztergár László, aki az eszmék nagy vetélkedőjén az aranyalmát Marxnak nyújtotta, s jutalmaként benne testesült meg az ige.

(Váry a színpad felé fordul, Esztergár benyit Sámánékhoz. Kata siet eléje, Sámán lánya, 45 éves tanárnő. Kata vékony, megkopott jelenség.)

ESZTERGÁR Elnézést a zavarásért, Kata. Nem jönnek, ha nem lenne halaszthatatlan.

KATA Nem lesz belőle semmi.

ESZTERGÁR Miből?

KATA Apa nem lépi át ennek a háznak a küszöbét. Megmondta. Nyolc éve be is tartja. Hetek telnek el, és a szobájából nem mozdul.

ESZTERGÁR Leülhetek?

KATA *(helyet mutat)* Hozzak kávé?

ESZTERGÁR Ne hozzá. Az öcséd tehát tájékoztatott.

KATA Apa nem akar tudni semmiről.

ESZTERGÁR Nem tetszik ez nekem, Kata. Végül azt fogják mondani: fogva tartjátok. Az emberek szeretnek beszélni.

KATA De nem rólunk.

ESZTERGÁR Beszélnem kell apáddal.

KATA Én nem akadályozom benne, remélem, ez nyilvánvaló. Ott az ajtaja. Tessék, menjen be!

ESZTERGÁR *(elmegy Sámán ajtajáig, kopog)* Sámán, hallasz engem?
(Odabent néma csönd.)

ESZTERGÁR Lehet, hogy alszik?

KATA Az előbb vittem be az ebédet.

(Esztergár lenyomja a kilincset. Az ajtó zárva.)

KATA Miért nem hiszi el, hogy egy ember befejezte? Miért nem hagyja békén, hogy önmagával önmaga lehessen? Azt fogadjon a saját lakásában, akit akar. Ez az öregember mindent megcsinált, amit kívántak tőle.

ESZTERGÁR *(kezd begurulni)* Azért közben ő is kívánt egymást tőlünk. Meg is kapta! És mi az, hogy öregember? Velem egyidős. Még a rongylabda is megvan, amit együtt rúgtunk. Tegnap került a kezembe, ahogy kerestem össze a leveleket, melyek most már dokumentumok.

KATA A rongylabdával együtt.

- ESZTERGÁR Igen, a rongylabdával együtt. Én is csak rácsodálkoztam, hogy ez meg itt nagyanyám múlt századi pamutharisnyájából készült, lehet olyan régi, mint a kohó.
- (Előveszi a rongylabdát, s Kata elé teszi az asztalra.)*
- Ezt a labdát Sámán Ede nem felejtheti el! Sínek között játszottunk vele először, mikor szüleink vagonlakóként vesztegeltek ebben a parányivá zsugorodott országban, s mi még nem értettünk semmit abból, hogyan jártak a magyarok Európával?! Nem tudtuk, hogy nem vagyunk állampolgárok sehol! Morajló vízesések, gigászi hegyek, s mindentudó tengerpart helyett kaptuk ezt a rongylabdát. Mit labda! Ez egy világgáment ország!
- KATA Gyanús téma. Azóta többször elharsogtuk, hogy „régiben te se fájj, béke vár végre már a Dunánál”!
- ESZTERGÁR Azaz ti harsogtátok, édes lányom, míg apád meg én Rákosi börtönében fel sem tudtunk állni.
- KATA Még gyanúsabb téma, már megbocsásson. Úgy tűnik, hogy Trianonért az önök szülei felelősek, Rákosiért pedig mi, a leszármazottak, akik hittünk neki. Az önök felelőssége viszont láthatatlan. Váci Mihály talán erre gondolt, mikor leírta: „Valami nincs sehol.”
- ESZTERGÁR Talán erre, talán másra.
- (Felkapja a rongylabdát, s belevágja Sámán ajtajába, ordít.)*
- Sámán! Nyisd ki!
- (Néma csönd.)*
- KATA *(felveszi a labdát, s visszaadja Esztergárnak)* Mondtam, hogy semmi sem lesz belőle. Értse meg, apa elfáradt.
- ESZTERGÁR *(Zsebébe gyűri a labdát, s indulattal belerúg Sámán ajtajába háromszor, szavaival párhuzamban.)* Nincs - hozzá - joga!
- (Kata szobájából beront két megrökönyödött tinédzser, Csaba és Csilla. Mindkettőn méregdrága, utolsó divat szerinti szerelés. A lány haja vállig ér, a fiúé alig rövidebb. Ahogy meglátják Esztergárt, elnevetik magukat.)*
- CSABA Folytasd csak, Laci bácsi, már itt se vagyunk! Rugdald csak az ajtót.
- CSILLA Nem tudhattuk, hogy ki csinálja.
- ESZTERGÁR Tehát, ha én vagyok itt, természetes, hogy rúgják az ajtót.
- KATA Szép véleménye lesz rólatok a gyári KISZ-nek, ha elkéstek a főpróbáról! Menjetek már!
- CSABA *(bekiált nagyapjához)* Szia, Herkules!
- SÁMÁN *(bentről)* Szia, Aktaion!
- (Csaba és Csilla - miközben bundáikba bújnak - kissé zavartan Esztergárhoz)*
- CSABA Akkor mi megyünk.
- ESZTERGÁR Egy pillanat, gimnazisták! *(Csillához)* Te Gallyazó lánya vagy, ugye?

CSILLA Igen.

CSABA Na és, ha Gallyazó lánya, akkor mi van?

KATA A régi igazgató unokája és az új igazgató lánya együtt járnak. Ez van.

CSILLA *(összenéznek Csabával)* Mi ezt így sosem gondoltuk.

CSABA *(Esztergárhoz)* Minket nem tudsz megemészteni, vagy Herkulest?

ESZTERGÁR Herkulesnek hívod a nagyapádat?

CSABA Baj?

ESZTERGÁR Szó sincs róla! De miért hívod így?

CSABA Miért ne hívnám így?!

ESZTERGÁR Igaz. Miért ne? Herkules az a félisten, aki Augiász istállóját takarítja.

CSABA És még további tizenkétféle szemét munkát elvégez, hogy az olimposi világrendet biztosítsa. Mellékfoglalkozása: az isteni hierarchia fenntartása. Mondhatnám: GMK-ban Grállovag. Állati erős, de egy kicsit dilis.

ESZTERGÁR Dilis?

CSILLA *(húzza Csabát kifelé)* El fogunk késni!

CSABA *(lerázza Csillát)* Állítsd le magad két percre, oké? *(Esztergárhoz)* Röviden: Herkules azért dilis, mert nem akar bekerülni az istenek közé, ahogy nagyapa sem akarja, hogy díszpolgárrá avassák.

KATA *(maga elé)* Hogy isteneink már vannak, természetes.

ESZTERGÁR *(Csabához)* Tehát te is tudsz a felterjesztésről?

CSABA Két nappal az avatás előtt ne tudnék?

ESZTERGÁR Szerinted miért nem akar Herkules az Olymposra kerülni?

CSABA *(félíg kintről)* Mert belebeszélték, hogy nincs hozzá joga.
(Csaba és Csilla távozik, az ajtó döngve csapódik utánuk.)

ESZTERGÁR *(Katóhoz)* Nincs hozzá joga? Honnan veszik ezt?

KATA De hiszen ezt rúgta apám ajtajába. Emlékszik? Két perccel ezelőtt mondta. Nyolc évvel ezelőtt mondta. Egész életével ezt mondta!

ESZTERGÁR Az ellenkezőjét mondtam, Kata. Sámán Edét a negyvenéves felszabadulási évforduló alkalmából a város díszpolgárává avatjuk. Kitüntetjük.

KATA Miután nyolc évvel ezelőtt minden magyarázat nélkül nyugdíjazták.

ESZTERGÁR *(ismét ordít)* Nem lehet hatvankilenc évesen is pacsiosztogató elvtárs!

KATA De hiszen egyidős önnel! Együtt rúgták a rongylabdát, igaz?!

ESZTERGÁR *(fojtott indulattal)* Ede nyolc évvel ezelőtt le akarta állítani a nagykohót. Felmérhetetlen beruházásokat követelt, melyre felhördült a minisztérium.

KATA És a pacsikat pofonoknak könyvelték el. Nem először történik. Inkább Don Quijote, mint Herkules!

ESZTERGÁR Hagyjuk az irodalmi példákat. A valóság nem igazolta apádat, ez a lényeg. A kohó él, ezreknek ad kenyeret. És mi megbecsüljük a kohászokat! *(kürtszó, Kata és Esztergár egyszerre néznek ki az ablakon; a kohó mögött felvöröslik az ég)* Csapolás. Ki tudja hányadik?

(Sámán Ede hangja bentről: Az utolsó.)

ESZTERGÁR *(döbbenet)* Mit mondtál, Ede?

(Sámánnál néma csönd. Az égen baljóslatú fények villóznak, lassú, tompa moraj rázza meg a házakat, mint földrengésnél. Szirénák vijjogása közt fut az utcára Esztergár és Kata.)

ESZTERGÁR Mi ez? Életemben nem láttam ilyet!

(Motorfékezés hallatszik, majd Berzik János rohan feléjük bukósisakban.)

BERZIK Szétrepedt az egyik Doromboló! Szólni kell a Gazdának!

ESZTERGÁR Észnél vagy, Berzik? Miféle Doromboló? Miféle Gazda?

KATA *(szárazon)* A kiskohókat nevezik Dorombolónak. A nagykohót Susogónak. És apámat Gazdának.

(Kata visszamegy a házba, Berzik követni akarja, de Esztergár megállítja.)

ESZTERGÁR *(elkapva Berzik karját, akadozó érdességgel)* Halottak vannak?

BERZIK Nem tudom. Sebesült sok van. *(lerázza Esztergár fogását)* Az éjszakások megszállták az igazgató szobáját. Nem fognak tágítani, míg...

ESZTERGÁR Míg micsoda?

BERZIK Le kell állítani a Susogót!

ESZTERGÁR Ez az üzem munkaképtelenségének beismerése. Szocialista csőd!! Szerinted van ilyen, Berzik?

BERZIK Régen lepusztult az egész gyár. Életveszélyben dolgozunk, ezt a Gazda nyolc éve megmondta maguknak.

ESZTERGÁR Nem ezt mondta ő, Berzik! Azt mondta: amit ti gyártotok, az nem acél, hanem szarvas! Csak így a pofátokba: szar - vas. És ezt nem én olvasztom, nem én öntöm, nem én formázom!

BERZIK Ez már igaz. Maga nem olvaszt, nem önt és nem formáz, viszont lecserélte az igazgatót, ahelyett, hogy segítséget adott volna neki. Mondok én magának valamit, hogy mit tegyen, ha látni akarja a munkások véleményét. Menjen be a gyárba.

ESZTERGÁR *(méltatlankodva)* Mintha még sosem lettem volna ott!

BERZIK Most menjen be. Addig menjen, míg nem késő. Ez a maguk igazgatója, a Gallyazó, egyszer már megbukott a dohánygyárban, akkor kinevezték a textilgyárba. Megbukott a textilgyárban, akkor átdobták a vasiparba. Ez a szerencsétlen nem tudja megkülönböztetni a hengert a préstől. Ez nekünk nem partner, érti?! El fogják zavarni, le fogják söpörni a nyugati bőrgarnitúrájáról, s akkor még örülhet, hogy ennyivel megúsza.

ESZTERGÁR Elzavarni? Lesöpörni? Megúszni? Milyen szavak ezek, Berzik?

BERZIK Számomra érthető, az biztos. És tudok még egy embert, aki előbb értette, mint én.

ESZTERGÁR Akkor menj be hozzá, és hívd őt a gyárba!

BERZIK Látja, ez az, amihez nincs a pofámon elég bőr. Akkor hagytuk, hogy elintézzék, most meg visszakönyörögjük csődöt vezetni?!

ESZTERGÁR *(ordít)* Nincs csőd! Minek keltesz pánikot, mert egy rohadt kis bográcso-
tok kettévált? Gallyazó majd kér hitelt, és meg fogja kapni. Menet köz-
ben is ki lehet cserélni egy kis kohót. Minden hibának van ellenszere.

BERZIK Ellenszere?! Ezt a végszót túl sokszor hallottuk. Amellett hajtjuk föl a
fröccsöt: „vannak még hibák, de ki fogjuk küszöbölni!” Csakhogy alig
küszöbölnék ki valamit, máris ötször annyi a küszöbölnivaló, és tízszer
annyi az adósság. *(odadobja Esztergárnak a bukósisakját)* Menjen be a
gyárba, és álljon elő ezzel a dumával maga.

ESZTERGÁR De Sámán...

BERZIK Sámán ki - szá - mí - tot - ta, hogy le kell állnunk. Sámán az egyetlen, aki
a munkások érdekeit képviseli. Ő nem hazardőr! Semmi mással nem
tudja elvinni a gyárba, csak a leállás ígéretével.

*(Esztergár és Berzik farkasszemet néz néhány pillanatig, majd a párttitkár visszadobja a
bukót.)*

ESZTERGÁR Kocsival megyek.

*(Esztergár távozik. Berzik megvárja, míg elhal az autózúgás, majd elfordul a Sámán-háztól, s
belép Kincses Péter fogadójába.)*

*A baloldali színpad közepén egyszerre hotel-hall és bár. Távlataiban látszik, hogy egy része
beépített rondella. A bejárat fölött a név: KACAGÓ BABA. A szálloda főportása Bodó Sanyi
35 éves, ragyogó mosolyú, elegáns fiatalember. Szolgálatkészzen fogadja Jánost, olyan arccal,
melyen csak kifelé lehet látni, befelé nem.*

BODÓ Jóestét, uram! Szobát parancsol, vagy a vendéglőt kívánja igénybe venni?

BERZIK Az igazgató elvtársat keresem.

BODÓ *(csak félig ismétli a hallottakat, pontosan addig, míg magához tér)* Az
igazgató elv...? Kincses Pétert keresi?

BERZIK Őt.

BODÓ Ha ön az ünnepély ügyében a belügy illetéke, kérem tisztelettel vala-
milyen igazolást.

BERZIK Ne szórakozzon velem, hanem jelentse a főnökének: Berzik János keresi.

BODÓ *(miközben tárcsáz)* Elnézését kérem, uram, nem tudhattam, hogy szemé-
lyesen ismeri a Vezért.

*A telefon kicseng Kincses Péter szobájában, mely Váry fölött helyezkedik el. A hozzá vezető
lépcső a régész kuckójának egyik fala. A tulajdonos szobájában két fotel, köztük parányi bár-
asztalka. Kincses édes álmából ébredve kapja fel a telefont.*

KINCSES PÉTER *(a telefonba)* Kincses!

BODÓ Berzik János keresi, Főnököm!
KINCSES PÉTER Kapcsold, fiam, kapcsold!
BODÓ Személyesen van itt. Úgyszólván egészen itt áll mellettem.
KINCSES PÉTER *(röhög)* Ne félj, Sanyikám, az elvtárs nem harap! Engedd fel! *(leteszi a kagylót, s tűnődve néz maga elé)* Na, ez nagy menet lesz!
BODÓ *(még nagyobb nyájassággal Berzikhez)* Fáradjon fel az emeletre! Rögtön balkézről első ajtó.

Berzik villámgyorsan fent van Kincsesnél. A tulajdonos közben Martinit tölt két pohárba, s a tele poharat nyújtja az érkező felé.

KINCSES PÉTER Isten hozott, öregem! Remélem, hogy isten hozott, s nem az ördög! Mert ahányszor mi találkozunk, mindig történik valami baljós, amiből alig tudok kikászálódni. Vedd már el ezt a poharat, aztán szívjuk le a békepipát.

BERZIK *(elveszi a poharat, de leteszi az asztalra)* Te nyolc évvel ezelőtt otthagytad a gyárat, s én akkor megsértettelek.

KINCSES PÉTER Csak a sznobok nem háborúznak, öregem! Födőt rá, és kész! Ki emlékszik arra, mit mondtál te nyolc évvel ezelőtt? Mert biztos, hogy én is szólhattam valamit, ami nem múlt el hiába, de nem emlékszem rá. Örülök, hogy itt vagy, s remélem, itt is maradsz!

BERZIK Csak amíg bocsánatot kérek. Nyolc évvel ezelőtt neked volt igazad.

KINCSES PÉTER *(inni akart egyedül, de megáll a keze félúton, s óvatosan ő is leteszi a poharat)* Várjunk csak, barátom, te tudsz valamit, amit én nem tudok. Különbön kutya legyek, ha te ezeket a szavakat kiejted a szádon! Én ugyanis azt köptem belétek: ebben az ipari kuplerájban csak az átmenetiség végleges.

BERZIK Igazad volt!

János felhajtja az italát, és túl óvatosan leteszi az asztalra a poharat.

BERZIK A mai nappal kilépek Gallyazó üzeméből. Tudsz munkát adni egy kohásznak?

KINCSES PÉTER *(belenyomja Jánost az egyik fotelbe, és újratölti a poharát)* Azt hiszem, itt az idő, hogy komolyan vegyelek, pajtás. A saját érdekedben. Mert mihez ért egy kohász? A vashoz. És hová megy munkát keresni? Egy vendéglőbe. Valld be, ez jobban hasonlít Jancsi bohóc viccéhez, mint Berzik János olvasztár pályakorrekciójához!

BERZIK Pontosan ezt az utat jártad be te is.

KINCSES PÉTER *(rázza a hangtalan nevetés)* Erre inni kell, inni kell, és még egyszer inni kell! *(megteszi)* Az első pohárral a libatömő éveimre, ami alatt megszereztem a tőkét. A tőke, Jancsi bohóc, az a pénzmennyiség, amelyet a beruházáshoz kell szerezni. A második pohárral iszom a nagy gondolatra, hogy „aki nincs ellenünk, az velünk van”! Ez a gondolat adott nekem időt arra, amire nektek nincs időtök. Állásfoglalásokat bizonyítandó konferenciák és taggyűlések ezrei miatt. Mert az idő pénz! Az idő a legnagyobb úr, amit ismerek, s ezért az én utolsó nyolc évem ér annyit, mint nektek huszonnégy.

BERZIK Miért pont huszonnégyszázötven?

KINCSES PÉTER Mert nekem nincs se szakszervezeti gyűlésem, se párttaggyűlésem, sem munkaértekezletem, ezáltal megháromszorozódik az időm és a pénzem.

BERZIK Azt beszélnek, hogy több mint öt millió fekszik a Kacagó Babában.

KINCSES PÉTER Tévedés, mivel pontosan harminc milliót költöttem rá. Öt millió az évi bevételem lesz, pajtás! *(kajánul)* Hallom, hogy tervezik a nyugdíjkorhatár felemelését. Nem gondolod, hogy ez munkanélküliséghez vezet?

BERZIK *(csendesesen)* Mi a nyugdíjkorhatár leszállítását kértük. Mert már munkanélküliség van. *(A két férfi csendesesen nézi egymást. Együtt isznak.)*

BERZIK Mire ittad a harmadik poharat?

KINCSES PÉTER Az értelmiségre, melyre csak oda kell figyelni, s egyből tudja az ember, honnan hová fúj az idők szele. Akkor léptem le tőletek, mikor Sámán Ede szavaiból megértettem, hogy baj lesz a vasiparban. Bodó Sanyi pedig megmutatta, hogy lesz mit lefölözni az állattenyésztésben. A legnagyobb kritika, pajtás, egy másik lehetőség megteremtése. Ezek a tanult fickók pontosan tudják, honnan hová tart évi illegális százmilliárd!

BERZIK Bodó Sanyi kicsoda?

KINCSES PÉTER Akivel odalent főportásként találkoztál. Diplomás állatorvos, most a részvénytársam, neki köszönhetem, hogy benne vagyok a fősodrásban. Az ő ötlete volt a Kacagó Babát erre a váromra építeni, és bevált. Öregem, minden német azzal kezd, hogy a toronyban akar szobát. A legkényelmetlenebbek, de nekik „Burg” kell. Jawohl, ha Burg, hát legyen Burg! Sámán Ede díszpolgárrá avatásához viszont az új szárnyat kérte Esztergár. Az összkomfortos, és mint hallom, lejön az ő korosztályuk nagy doyenje, felrakni a plecsniket, s ez olyan kimerítő lesz... *(nyerít)* kell utána a fürdő.

BERZIK Be vagy rúgva, Péter!

KINCSES PÉTER *(őszinte érdeklődéssel)* Miből gondolod?

BERZIK Esztergár nem intézkedhet úgy, mintha a Gazda belement volna a terveibe.

KINCSES PÉTER Ha még nem felejtettem el az alapfokú szemináriumot, akkor erre egy párttitkárnak nincs is szüksége. Öregem, te a felnégyelt igazság negyedének sem vagy birtokában!

BERZIK Mindegy.

KINCSES PÉTER Ez az a luxus, amit én nem engedhetek meg magamnak. Nekem semmi sem mindegy, legfőképpen az nem, hogy kik az ellenfeleim. A gmk-knak sem adok két évet, és kifulladásig. Mit gondolsz, meddig használhatom én a szocialista tulajdonban lévő munkaeszközöket magánhasznosítónak?! Meddig áramlik hozzám az olcsó munkaerő az állami szektortól elgyötörtten?! El sem tudom mondani, mennyire örülök, hogy itt vagy! Leszóllok Váryhoz, ő lesz a közvetlen munkaadó.

BERZIK Váry Árpád neked dolgozik?! Hiszen két hete még a Múzeum munkatársa volt!

KINCSES PÉTER Két hete még minden kohó ép volt. Két hete egy tucat állam még önálló volt, mely ma már nem az. Ne törődj vele, pajtás! Ma már minden napra jut egy szenzáció. Váry például az alagsorban fedezett fel valamit, s mivel én meg akarom venni az alagsort is, szerződést kötöttünk arra az időre, míg befejezi a kutatásait. Rakosgathatnád a köveit, le kell porolni azokat az apró műtűröket, amit leleteknek nevez. Felzaklatott kohásznak való fizetett üdülés, míg magadhoz térsz.

BERZIK Elfogadom. És köszönöm.

Berzik lefelé indul a lépcsőn, s míg útja tart, az utcáról belép Zalán, Kincses Péter fia, Bodó Sanyi barátja, akivel egyidősek, s lényegük is ugyanaz: kisportoltan vonzó test, fogpaszta-reklám mosoly, luxushím elegancia. Társaságában Babocsay Bea, magyar származású argentin állampolgár, negyvenhét éves, magabiztos nő, aki alig látszik idősebbnek kísérőjénél.

BEA (Sanyihoz) Végre döntött a barátja, miszter Bodó. Velem jön.

BODÓ (kacsint Zalánra, de Beához) Zalán okos fiú, asszonyom. Miért hagyná ki az életéből Argentínát, és magát?

BEA Lehetett volna annyira udvarias, hogy engem említ először!

BODÓ Csodálatos, hogy negyven év után is ennyire otthon van a magyar nyelvben! Valami azt súgja nekem: egy Babocsay Beának nincs szüksége az én véleményemre saját értékei ismeretéhez!

BEA (bizalmasan Zalánhoz) Zalán, vedd rá a barátodat: (mindkettőjükhöz) jöjjön velünk! Tetszik nekem.

ZALÁN Ez három okból lehetetlen, drágám. Először: apám nem fogja elengedni, mert Sanyi az ő számára az a sikert szülő ötletbánya, amit pénzzé változtathat. Másodszor: én nem fogom megkérni, mert épp elég baj, hogy tetszik neked. Végül: a férjednek két magyar fiú alighanem több a soknál

BODÓ (nevetve Zalánhoz) Uram, lángész lakik önben...

ZALÁN (ugyanúgy) S önben uram, nem különben...

Berzik a lépcső alján megáll, és cigarettára gyújtva a háttérbe húzódik.

BEA Csakhogy Stephan Zweig óta senki sem hiszi el, hogy lángész ellen nincs orvosság! A férjem úgy véli, egyenesen azért született meg a határozat, mely szerint magyar állampolgárok is vállalhatnak külföldön munkát, hogy zsilipet nyissanak annak a túlságosan sok értelmes embernek, akikkel az ország vezetői nem tudnak mit kezdeni.

ZALÁN (kezet csókol) Fantom fájdalommal gyötröd magad, Bea. Biztosíthatlak, hogy ez az ország negyven éve minden felmerülő problémát megoldott. (Bodóhoz) Igazam van?

BODÓ Maximálisan. Bizonyíték: a mindennapi vezércikkek. Olvasott már nálunk vezércikket, asszonyom?

BEA Nem olvasok magyar újságot. Megszoktam a spanyol, angol, német és olasz lapokat. Ezek a kedvenceim. De ha azt állítja, hogy lemaradtam valamiről...?

BODÓ Az nem kifejezés, hogy lemaradt. A mi vezércikkeink tanulmányozása nélkül most már sosem fogja tudni megkülönböztetni az eszmét a rögeszmétől! Drága hölgyem, minősítésébe bele fogjuk írni: *(ír egy papírra)* naiv, apolitikus, és erősen külföldi befolyás alatt áll.

(Nevetnek)

BEA *(elkomolyodva)* Mi az a minősítés, miszter Bodó?

BODÓ Az a fegyver, amin a harmadik világháború áll vagy bukik.

ZALÁN *(most veszi észre az őket hallgató Berziket, figyelmezteti rá pillantásával Bodót, majd Beába karol)* Csak tréfa az egész, drágám! Nem engedem, hogy többet foglalkozz a barátommal! Sanyi, kérlek, állíttass össze a számkra valami egészen könnyű uzsonnát!

BODÓ *(szertartásossá válik)* Könnyű uzsonna, igen. *(azonnal veszi a telefont)*

BEA Sok Madeirával.

ZALÁN Erősen hűtve. *(miközben Beát elvezeti Berzik mellett, szándékosan elvonva figyelmét beszél hozzá)* Emlékszel, hol ittunk Madeirát először együtt?

BEA A nyugati félteke legszebb szigetén, Madeirán.

ZALÁN Szerencsénk volt, hogy találkoztunk ezen az icipici szigeten.

BEA Szerencsénk volt, édes!

(Távoznak.)

Bodó telefonon uzsonnát rendel, miközben szándékosan nem veszi figyelembe a felé tartó Berziket.

BODÓ *(telefonba)* Vincét kérem! *(szünet)* Szervusz, öregem! Vigyetek valami ételkölteményt a főnök fiának! *(szünet)* Kínait ajánlasz? Megy ahhoz spanyol bor? *(szünet)* Nem, öregem, szakéről szó sem lehet! Én pekingi kacsát javaslok, ahhoz vág a jéghideg Madeira! *(leteszi a telefont, Berzikhez fordul)* Miben állhatok rendelkezésére?

BERZIK Ez a hölgy tudna adni munkát nekem is odakint?

BODÓ Amennyiben beszél spanyolul, angolul, németül vagy olaszul, természetesen. A férje ragaszkodik hozzá, hogy magyar származású vezérigazgatója legyen.

BERZIK Vezérigazgatója!

BODÓ Üzletkötőket is keres, többéves gyakorlattal. Amolyan állandó légi munka, folyton repülni kell New Yorktól Tokióig. Bírja a repülőgépet? Nem szédül? Rendben van a vérnyomása? Mert akkor vágjon neki, megéri! Ez a nő magyar volt, ma is a Riói magyar kolónia díszpolgára. Senkit sem utasít el, aki közülünk hozzá fordul.

BERZIK Azt mondta: díszpolgár?

BODÓ És igazat mondtam, uram. Ő ad tartalmat annak, aminek apja az alapítója, és férje a finanszírozója.

Berzik elgondolkozva tovább indul Váry felé, s míg tétován meg-megáll, Váry a közönséghez fordul.

VÁRY Berzik Jánossal régi barátság fűzött össze bennünket azokból az időkől, mikor a munkás- és árvagyerekeket iskoláztatni éppen úgy becsület és dicsőség dolga volt, mint a munka. Együtt kerültünk a gimnázium padjaiba, s mindkettőnket osztályelsők, Sámán Kata iránti rajongásunk tett képessé arra, hogy kemény munkával megfeleljünk a követelményeknek. Ötvenhat után azonban Berzik János nem tudta befejezni a gimnáziumot. Apja meghalt, bátyja eltűnt. János családfenntartó lett, kemény ember, akiben a tettek épp úgy kiforrtak, mint kohóban az acél. Csak Katával és velem tartotta fenn kapcsolatát a régiek közül, s jól tudta, ha hozzám jön, baráthoz jön.

Fönt Kincses Péter tárcsáz, a telefon Várynál cseng ki.

VÁRY *(miközben felemeli a kagylót)* Kincses Péter már harmadszor érdeklődött Berzik felől.

KINCSES PÉTER *(türelmetlenül)* Megérkezett már?

VÁRY Nem érkezett meg.

KINCSES PÉTER Jelezd, ha ott lesz! *(lecsapja a kagylót)*

VÁRY *(visszateszi a kagylót, s egyben asztaláról felemel egy parányi kőszobrot)* Tudtam, hogy valami végérvényesen elmaradt. Ösztönösen vettem kezembe Ananké szobrát, mely mindig ott áll asztalomon, bárhová megyek. Ez is egy fogalom a múltból: a végzet, akitől félnek az istenek is. Ananké képes olyan tragikussá tenni a győzelmet, hogy a vesztesek megsajnálják a nyerteseket. A végzet lépteit nem hallja senki, lábnyomát tenger takarja, tűz, vagy köd fedi. Csak akkor tudják hol járt, mikor már eltávozott! Eszközei ismeretlenek, kegyeit azóta keresi az emberiség, mióta eszét tudja, de megnyerésével nem dicsekedhet sem isten, sem ember. Ezen a napon számunkra egy TV-riporter alakjában jelentkezett, aki elmaradhatatlan kameramannjával a díszpolgárvatáshoz akart életrajzi dokumentumokat előfilmezni, s valósággal feldobta a kohórobbanás szenzációja.

Váry szavainak a vége felé belép Kékessy Delénke 27 éves, manekenszerűen kecses szépség, féktelen temperamentummal párosulva. Grigási Micu, a kameramannja, a kortársa, hallgató, közönyös, vállán szinte állandóan jár a kamera. Munkatársának egy ujjpattintása elég, hogy felvegyen minden felvehetőt. A lány ugyanilyen mániákusan ragaszkodik mikrofonjához, amit fegyverként szegez a kérdezettekhez. Valósággal lerohanja Bodó Sanyit.

DELÉNKE Sanyókám, a szokásos szobákat a tévének! Vannak halottak a kohónál? *(eléje tartja a mikrofont)* Sebesültek?

BODÓ *(eltolja a mikrofont)* Távozz tőlem, sátán menyasszonya! Szobafoglalás oké, interjúért forduljatok az illetékesekhez!

DELÉNKE Majd ha megérkeznek, fordulunk is, mit gondolsz, befolyásolja-e ez a baleset a díszpolgárrá avatási tervet? *(megint elébe tolja a mikrofont)*

BODÓ *(ugyanúgy elhárít, s rámutat Berzikre)* Tőle kérdeztétek, tündérmém, garantáltan nyilatkozó típus!

DELÉNKE *(megnézi Berziket)* Ki ez az ember?

BODÓ Kohász. Az uralkodó osztály tagja. Munkás a munkásvárosban. *(súgva)* Argentínába készül.

Delénke azonnal otthagyja Bodót, és Berzikhez lép, akit belső vívódásai csaknem a padlóhoz szögeztek. Menet közben pattint Micunak, aki bólint, hogy érti, s megfelelő helyet keresve keringeni kezd körülöttük.

DELÉNKE *(saját magát is veszi a mikrofonon)* Úgy tudom, ön a mai sajnálatos balesetig a kohónál dolgozott, most viszont elhagyja a várost. Igaz ez?

BERZIK *(mikrofonba)* Igaz.

Ettől kezdve interjú.

DELÉNKE Megkérem, mondjon pár szót arról: hogyan jutott arra a gondolatra, hogy külföldön vállal munkát? Mert ez a terve, ugye?

BERZIK Ez.

Delénke pattint, Micu rájuk áll a kamerával.

DELÉNKE Értsük úgy az elhatározását, mint a tatabányai, dorogi, oroszlányi katasztrófák utáni bányászmeneküléseket? Fél egy további balesettől?

BERZIK *(inkább magának)* A sújtólégnek nincs humora. Ha a bánya szakad rá az emberre, az nem habostorta dobálás. Akit a föld bekap, annak lehet emlékművet állítani. Főteomlás alól nem jön vissza senki, hogy tovább keresse az igazságot egy vadnyugati ökölcsapással, mint azokban a filmekben, melyekkel a tévé agyontraktál minket. A kohórepedésről pedig annyit, hogy sosem kellett volna bekövetkeznie. Volt egy igazgatónk, aki előre kiszámította.

DELÉNKE *(egy percre kikapcsolva mikrofonját izgatottan Micuhoz)* Tartsd teljes totálon! *(visszakapcsol, s újra Berzikhez fordul)* Ön szerint a televízió nem tölti be azt a szerepet, amit kellene. Mondja meg tehát, mit tegyünk, hogy legalább ebben a súlyos helyzetben segítségükre lehessünk önöknek?

BERZIK Akármit tesznek is, ezt az ország nem fogja látni. A maguk által vetített gyárakban nincs emberi arc, nem mozog emberi kéz, automaták sorát mutatják perceken át, mintha mi ott se lennénk. Mert ha rátévedne a kamera a mi arcunkra, azokból érteni lehetne szavak nélkül is. Látni lehetne, hogy nincs más gondolatunk, mint a lakás. Egész életünk ennek megteremtésére megy el. És ma már nyíltan kimondják: fizetésből megvenni nem lehet! Akkor minek volt ez a 40 év, erre válaszoljon! Mások Madeirán nyaralnak, Tokióban reggeliznek, de ha úgy tetszik este már New Yorkban teszik eléjük a vacsorát. A mi asszonyaink koszos piacokon állnak sort krumpliért, és ha megkérdezik őket afelől, milyenek az árak, alázatosan azt mondják: fő, hogy béke van. De ebben a békében mindannyiunk által szeretett emberek fulladnak bele 80 centiméteres vízbe, és haláluk okát tudnunk nem szabad.

BODÓ *(sóhajt)* Hogy úgy van!

Delénke pattint, leállnak. Delénke Bodó fejére üt a mikrofonnal. A fiú védekezik.

DELÉNKE Belebeszélsz, édes? Megőrültél, drága?!

BODÓ Ne engem vágj, mikor ő mondja Tiborc panaszát!

DELÉNKE *(ezrest tesz Bodó elé)* Csendet kérünk. Ennyiért! Világos?

MICU Fölösleges kiadás. Ez a szöveg sosem fog adásba kerülni.

DELÉNKE Majd meglátjuk! Majd meglátjuk... Eddig minden szava igaz. *(Berzikhhez szelíden, mint egy beteghez)* Ne haragudjon ránk, kérem, az ilyen torzsal-kodás amolyan szakmai betegség. Hajlandó folytatni?

Mielőtt Berzik válaszolhatna, belép az utcán már előbb feltűnő Sámán Gyula, aki Katával néhány szót váltva fordul a Kacagó Baba felé. A hallban nem vesz tudomást senkiről, s Váry felé indulna. Berzik azonban visszafogja.

BERZIK Hová rohansz, Gyula?

GYULA *(megtorpan)* Hozzád! Kata szerint Várynál vagy! *(máris indul visszafelé, s magával hurcolja Berziket)* Gyere, öregem, beszélnem kell apámmal!

DELÉNKE *(Gyulához lép a mikrofonnal)* A tévénezők számára legyen szíves tájé-koztatást adni az újabb események...

Gyula felkapja, és szó nélkül félreteszi az ajtóból, majd Berzikkal együtt távoznak.

MICU *(Bodóhoz)* Ez meg ki volt?

BODÓ A kohászati művek főmérnöke, jövődő díszpolgárunk fia, aki tudtommal még az apjától sem ijedt meg. Legalábbis eddig. Sokkal ritkábban kereste fel, mint mások.

DELÉNKE *(türelmetlenül)* Akkor megint történt valami. Micu, indulunk a kohóhoz! És felveszünk mindent, amiből „érteni lehet szavak nélkül is”.

Delénke és Micu el a kohó felé, a várvendéglő felől elsötétül a szín, míg a Sámán-házban, ahová Berzik és Gyula mennek, kivilágosodik. Kata kávéfőz, szervíroz.

BERZIK *(akihez Gyula folyamatosan beszélt kilépésük pillanatától)* Ez nem lehet igaz!

GYULA *(szinte kitépi a kávéfőzést Kata kezéből, s felhajtja)* Nem hiszi el senki! Egy pillanat alatt történt az egész, miután Esztergár kiordította magát vele, és lement a kocsijához, mint aki megint rendet csinált. Én meg a nyomában ordítózva, hogy nem csak Gallyazóé minden felelősség. Ebben az országban az állami és politikai vezetés együtt felel mindenért. Esztergár tagadta ezt, mindent arra a szerencsétlenre hárított, s én pont azt mondtam, nehogy 40 év után kezdjék eljátszani a liberális államot, amikor meghallottuk a lövést. Rohanunk vissza. Csak úgy ül ugyanúgy, ahogy ott-hagytuk. Esztergár nekiesik, hogy mi volt ezt, s akkor lassan kicsúszott a kezéből a földre. Halott volt.

BERZIK És a fegyver?

GYULA Fegyvert kettőt is találtunk. Egyet a kezében, egyet a fiókjában. *(hirtelen bekopog apja ajtaján)* Apa, gyere ki, kérlek. Úgyis hallasz mindent.

Sámán Edénél néma csönd.

KATA Épp azért hagyd ki a játékból, mert úgyis hall mindent.

- GYULA Nem értem, hogy makacsolhatja meg magát így egy felnőtt értelmes lény. Duzzog, mint a dackorszak elkényeztetett pulyái. *(felemeli a hangját)* El vagy kényeztetve, apa!
- KATA Te már csak tudod, ugye? Te, aki szerint az élet édes, mint a cukor, csak tudni kell nyalni.
- GYULA *(Berzikhez)* Mint az idegenek! Belépek ebbe a házba, és összeszorul a gyomrom. Az apám ajtaján kopognom kell, mint egy vendégnek. És nem biztos, hogy válaszol! Ott ül benn, maga csukta magára az ajtót, s láthatatlanná válik abban a században, mikor az emberek nem győznek elég ötletet kitalálni ahhoz, hogy lássák őket, észrevegyék őket, nyomot hagyjanak maguk után. Na, és a nővérem? Mint Cerberosz, az alvilág kutyája, úgy csahol mindenkire, aki szeret élni. Figyeld meg, egyszer kiírja az ajtajára: „Ki itt belépsz, hagyd fel minden reménnyel”!
- BERZIK Hagyd őt békéében, Gyula!
- GYULA Nem hagyom békéében. Rég férjhez kellett volna mennie, gyerekeket szülnie, és nem csak a másokét nevelni végkimerülésig. Folyton itt lóg a nyakán a fél gimnázium, mert a szülők nem érnek rá. Az igazgatója pláne, hogy nem ér rá, mivel butaságában minden lépését tízszer kell átgondolnia. Ennek a szerencsétlennak persze rá kell érnie napkeltétől napnyugtáig! Tiszta sor, hogy megundorodik mindentől, mert magára nincs ideje. *(Katához)* Bizony, az élet édes, nővérkém! Édes, és nem keserű.
- KATA *(nem haragszik)* Dolce vita, öngyilkos delfinekkal.
- GYULA *(Berzikhez)* Tessék, itt van! Azt mondom neki, hogy édes az élet, és mi jut eszébe: a pusztulás édessége.
- KATA Reménytelen, mi?
- GYULA Reménytelen. *(egymásra mosolyognak Katával)* Akkor kellett volna férjhez menned...
- BERZIK *(közbevág)* Nem értem Gallyázó halálát! Mi az, hogy egy fegyver a kezében, egy a fiókjában? Mit jelent ez?!
- GYULA *(csöppnyi iróniával)* Az egyikkel agyonlőtte magát, a másikat pedig betette a fiókba. És amit a fiókba tett az az övé, amit a kezében tartott, arról senki nem tud semmit.
- BERZIK A rendőrség mit mond?
- KATA Soha semmit.
- GYULA Tévedsz. Ezúttal azonnal szakembergárdát kértek, speciális szakembereket egy öngyilkossághoz! Ez aztán beszél magáért, nem gondoljátok?
- Míg Gyula beszél, belép Csaba és Csilla. A lány szeme kisírt, alig áll a lábán, de keményen tartja magát. Kata hozzáfut, átöleli, leülteti.*
- KATA Szegény kicsikém! Anyád hogy viseli?
- CSILLA *(halkan)* Most vannak nála a nyomozók. Azt hiszem, még nem fogta föl teljesen.
- KATA Kérsz egy kávét?

CSILLA Köszönöm, kérek.

Kata tölt neki.

CSABA *(Gyulához)* Nem kell ilyen tapintatosan hallgatnotok, apa! Csilla erős lány. Elő fogjuk adni apja történetét. Már próbáljuk.

GYULA *(hökkenten)* Mit próbáltok, fiam?

CSABA Tulajdonképpen azért jöttünk, hogy előadjuk Katának, amit eddig írtunk. Kellene egy kis segítség!

BERZIK *(hirtelen aktivizálódva)* Nagyon jó ötlet! Az a legjobb, ha megszabadultok attól, ami belül van. Miben segíthetünk?

CSABA Kórusra írtuk, és meg kellene ismételni a két utolsó sort. Az a refrén. Megtennétek?

GYULA Én legyek a kórus?

KATA Mi hárman leszünk a kórus. *(Gyulához)* Egyszer lehetsz te is visszhang, legalább ellenőrzöd csalhatatlan emlékezőtehetségedet. Kezdjétek el, gyerekek!

GYULA *(morog)* Nonszensz, épp most...

Berzik és Kata maguk közé húzzák Gyulát, lefogják a két kezét, valóban kóruszerű tömbben állnak. Csaba és Csilla közepén, egymás felé fordulva, előadói stílusban, balladásan.

CSABA Mért könnyes a szemed, miért?
Mért sírsz egy bukott senkiért?
Soha senki nem szerette
Családja is kinevette...

KÓRUS Soha senki nem szerette
Családja is kinevette.

CSILLA Volt egyszer egy édesapám
Jó volt, rossz volt, de volt egyszer
Halállal tett jóvá mindent
Megmentett egy öreg istent.

KÓRUS Halállal tett jóvá mindent
Megmentett egy...

Sámán Ede ajtaja kinyílik, s kilép közülük a 69 éves öregember, akinek szeméből annyi erő sugárzik, hogy azonnal nyilvánvaló: erősebb valamennyiüknél.

EDE Tévedsz, Csilla. Apád nem miattam, hanem helyettem halt meg.

Csilla hozzászaladva átöleli, most már sír, Ede óvón a fejére teszi a kezét.

CSABA *(Edéhez)* Vigasztalóbbat nem tudtál mondani? *(lefejt Csillát a nagypapjáról, Katához vezet, de Edéhez beszél)* Tudatosan lettél kegyetlen, vagy csak megzavarodtál?

EDE Vidd haza Csillát, kölyök! Az anyjának most nagyobb szüksége lesz rá, mint nekem.

CSABA De...

KATA Nincs de! Elkísérlek benneteket. Gyerünk, gyerünk!

CSILLA *(egész énjével Edéhez)* Ugye, most már kint maradsz köztünk?

EDE Nem ér váratlanul, igaz?

CSABA *(kezet nyújt nagyapjának, s megrázza)* Ez már beszéd, s nem szóbeszéd! Szia, Herkules!

EDE Szia, Aktaion!

*Kata, Csilla, Csaba távoznak. Berzik és Gyula, akik eddig szinte mozdulatlanok, megkönnyeb-
bülten lazítanak. Gyula ismét felhajt egy kávé, Berzik rágyújt, de fél szemmel Edét figyeli, aki
tűnődve nézi a telefont, szinte búvóli.*

GYULA Abbahagyhatnátok ezt a blöd játékot a kölyökkel! Herkules, Aktaion!
Nem is találkoztak soha!

EDE Nem is éltek, fiam, nem is éltek!

GYULA De az tetszik neked, hogy az unokád szemében képes vagy válladon
hordozni az egész földet, ha csak egy percig is! Nevetséges vagy.

EDE „Soha senki nem szerette
Családja is kinevette”

GYULA *(indulattal)* Ez meg végképp nem rád vonatkozott.

EDE Egyetérték. Beszélünk erről Gallyazóval.

Gyula megtorpan féktelen sétájában

BERZIK *(csendesen)* Tehát igaz, hogy itt volt.

EDE Igaz, bizony. S itt hagyta nekem ezt. *(köntöse zsebéből apró bronzszobrot
vesz elő, s az asztalra helyezi)*

Berzik és Gyula a szobrocška fölé hajolnak, de nem nyúlnak hozzá.

GYULA De hisz ez a három majom! Megkapod bármelyik trafikban.

EDE És sokan vásárolnak belőle. Kifejező jelkép. *(Berziknek nyújtja a szobrot)*
Nézd meg, milyen aprólékosan kidolgozták, ahogy a középső befogja a
szemét! Ő a legfontosabb figura, mindig ő van középpontban. Ne láss! -
Hallanánk, de rögtön mellette a társa befogja a fülét is. - Ne hallj! - Mon-
daná, de a harmadik a szájára tapasztja a kezét. - Ne szólj! Tökéletes.
Nincs semmi hozzátennivaló.

BERZIK *(visszaadja a szobrot)* Értem.

GYULA Akkor mondd el nekem is, mert én nem értem. Nem ér - tem!

BERZIK Az a lényege, hogy bronzból van.

GYULA Hogy bronzból van? Van ez fából is, csontból is, amiből eszükbe jut kifaragni.

EDE *(a szoborra mutat)* Ez viszont bronzból van. Tessék, nézd meg!

GYULA Na és, ha abból van? Mért ne lehetne abból? Talán, ha bronzból van, akkor időnként megelevenedik?

EDE Nyertél. Megelevenedik.

BERZIK *(halkan)* És szaporodik.

EDE *(szeme megvillan)* Úgy van. *(egy másik, teljesen hasonló szobrocskát tesz az előző mellé)* Ezt én kaptam nyolc évvel ezelőtt. *(Berzikhez.)* Mit gondolsz, egyformák?

BERZIK Ha ugyanazt vésték a talpukra.

Gyula felkapja mindkét szobrot, közel tartja a szeméhez, egymás után leolvassa.

GYULA *(egyik szoborról)* **A bronztalanító.** *(másik szoborról)* **A bronztalanító.** *(lerakja a szobrokat, zsebkendőt ránt elő, s megtörülközik)* Lidércnyomás!

EDE *(Berzikhez)* Mit gondolsz, hányan vannak életben azok közül, akik ilyen üzenetet kaptak?

BERZIK Nem tudom.

EDE *(diadalmasan)* Egyedül én!

GYULA Azt állítjátok, hogy terroristák működnek nálunk is?

EDE Egy *(hangsúlyozza ezt az egyet)* minden bizonynal.

GYULA Lehetetlen!

EDE *(iróniával)* Nemrég oktattál ki arról, hogy a lehetetlenre ideje volna kimondani a ceterum censeot. *(Gyula stílusában)* „Javasolom továbbá a lehetetlent elpusztítani”!

GYULA *(Berzikhez)* Te hivatalos forrásból tudod?

BERZIK Nincs hivatalos forrás, csak bizalmas forrás van. Nincs tudás, csak sejtés. Ezekben az esetekben még azt is képtelenség megállapítani, hogy öngyilkosságot álcáznak gyilkosságnak, vagy fordítva.

EDE *(rámutat a szobrocskákra)* Ők a koronatanúk. Képzeld magad annak a vezetőnek a helyére, akinek idegei pattanásig feszültek. Leirat fentről, kritika lentről. Vita balról, gúny jobbról. Minden erejére szüksége van. S egyszerűen ott találja az asztalán: Ne láss! Ne hallj! Ne szólj! Szoborrá váltál, de nincs szükség szobrokra.

Cseng a telefon. Berzik veszi föl.

BERZIK Sámán lakás! *(szünet)* Igen, itt van, a fiával és velem. *(szünet)* Adom. *(nyújtja Edének a kagylót)*

- EDE *(még nyúl a kagylóért)* Esztergár?
- Berzik bólintással jelzi, hogy igen.*
- EDE *(telefonba)* Itt Sámán Ede! *(szünet)* Gyula tájékoztatott. *(szünet)* Egy feltétellel vállalom, s te nagyon jól ismered azt: le kell állítani a nagykohót!
- GYULA Beismert vereség.
- EDE *(változatlanul a telefonba)* Ezt kiabálja a fiam is. *(hirtelen ordítva)* Szégyen az elavult kóceráj, amit ti kohászati műveknek neveztek! Az a szégyen. *(szünet)* Ti hazardíroztok, Esztergár! A kohászok bőrére kalandorkodtok. Ehhez keress más valakit! *(felvillanyozódva figyel, majd éles gúnnnyal)* Felhívod a minisztert? Te, én most úgy megijedtem, hogy nem bírok tovább beszélni! *(nevetve leteszi a kagylót)*
- GYULA Tehát ismét visszaszólítanak a barikádokra. Mintha nem nőtt volna föl egy új értelmiség! Mintha mi itt se lennénk! Négy vasmű van az országban, s mindnek élén egy matuzsálem. Úgy is néz ki az ipar: avult, eladhatatlan, versenyképtelen. Ezt az egyet jól mondtad, apám: szégyen! Már-mint az, hogy ipari-agrár országnak merjük nevezni magunkat.
- BERZIK *(közbevág)* Egy pillanat, Gyula! Tudod-e, mit jelent az, ha valakit 60 évesen nyugdíjaznak, majd csaknem 70 évesen visszahívnak?
- GYULA *(dühötől sziszegve)* Hogy aggok menhelye az egész ország! És senkit sem engednek maguk közé, amíg nem hozzájuk hasonló -, ezt jelenti!
- BERZIK Szó sincs róla!
- GYULA *(nem bír az indulataival)* Bronzból vannak, ahogy az az anarchista rátalált a helyes kifejezésre! Nem szállnak le a talapzatukról, míg le nem döntik őket. Mindenki más most jött a falvédőről, és gyámolításra méltóan infantilis. Ez az a világ, amit általuk nyertünk! *(közvetlenül Ede arcába)* Egyedül nektek van szüret a történelemben!
- EDE *(őszintén meglepve)* Szüret a történelemben? Az eladhatatlan vas? A versenyképtelen ipar?
- GYULA És ki csinálta? Ki a fészkes fene csinálta!
- BERZIK *(csillapítóan középük áll)* Mindannyian. Az a baj, hogy nem valljuk be: az utolsó 10 évben beállt a csőd. Ezt csak azok az emberek oldhatják meg, akik tudják, mit vállalnak a vezető pozícióval. Aki azt hiszi, hogy elég modernizálni a technológiát, az ki fog nyúlni. A Gazda...
- GYULA „A Gazda”! Gerő nyalta így a talpát Sztálinnak! Miért nem mondd pontosan úgy, ahogy ő?! Hozzáin! *(Edéhez)* Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, és legyen a te neved áldott! Munkásaid ezen imádságában benne van az általad épített szocializmus minden eredménye: paternalizmus és csodavárás. De nekem ebből elég volt! *(nagy fegyelemmel lefojtja dühét, és remegő kezekkel mutat a szobrocskákra)* És ha erre a három majomra nézek, még valamit meg kell mondanom. Csalétekké váltál, apa. Mondhatni, ingyenc falattá mindazoknak, akik gyűlölik a kreatúrákat. El vagy kényeztetve, megszoktad a győzelmet. De figyelmeztetek: a rutinos múmiák is megbuknak egyszer!

Gyula féktelen indulattal távozik, az ajtó döngve csapódik mögötte.

- BERZIK Visszatartsam?
- EDE Hagyd csak! Az állatok is megvesznek földrengés előtt, hát még az ember! Gyula mindig ilyen volt, megéri a bajt, de az okok keresése közben halálos biztonsággal mellétrafál.
- BERZIK Igaz ez a hozzáin?
- EDE Na és, ha igaz? Nem vetted még észre, hogy mióta veszedelmes gyorsasággal szaporodnak az olyan kacsalábon forgó várak, mint ez itt szemben, kezd visszatérni a kisemmizettekbe a régi munkásmozgalmi szókinccs? A tartalmáról csak annyit...
- Csöng a telefon, Ede azonnal fölkapja.*
- EDE Itt Sámán! *(elmosolyodik és megnyugszik)* Szó sincs sértődöttségről, Esztergár félretájékoztattott. Fel - té - tel - ről van szó, öreg harcos! Négy milliárdos beruházást követelek, egy-egy milliárd minden elspórolt évtizedre. *(szünet)* Honnan vedd? Most viccelsz, vagy komolyan beszélünk? *(nyomatékkal)* Azért vagy ott, hogy pontosan tudd: hol létszükséglet a pénz! *(szünet)* A mezőgazdaság méltóztasson visszaadni az eddig neki nyújtottakat! Nehogy elkezd már velem sajnáltatni azoknak a falusi portáknak a tulajdonosait, melyeknek még a kilincsét sem tudná megvenni egyetlen kohászom sem! *(szünet)*
- Ede Berzikre kacsint, és zárt öklét jelentősegteljesen lengeti.*
- Nagyon örülök a bizalomnak, de ez drága lesz nektek. Négy milliárd nélkül bennem nincs bizalom. *(szünet)* Bizony, bizony! Azért nem fogok engedni, pajtás, mert ebben a ti mezőgazdaságra épülő országokban drágább a kenyér, meg az alap élelmiszerek, mint azokban, ahol helyén az ipar. *(szünet)* Te jössz személyesen átadni? Túlzás, öregem, túlzás egy 69 éves makacs öszvérnek!
- Míg hallgat, megmarkolja Berzik karját és szorítja.*
- Köszönöm, szervusz! *(leteszi a kagylót)*
- BERZIK *(reménytelenül)* Vesztettünk?
- EDE *(diadallal)* Nyertünk! Négy milliárdot.
- BERZIK *(tűnődve)* Kevés lesz.
- EDE *(spontánul)* Nekem mondd? *(majd kapcsol, kíváncsian megnézi Berziket, mint aki most látja először)* Mit képzelsz, ki tudott volna többet elérni?
- BERZIK Talán mi magunk, ha letettük volna a munkát.
- EDE Le is állunk, hallhattad. A Susogó tele van mikrorepedésekkel. Egy napig sem üzemelhet tovább!
- BERZIK Nem így értettem. Nekünk kellett volna ezt elérni.
- EDE *(szurkol neki)* Egyetértetek. Na, és miért nem értétek el ti?
- BERZIK Mert mi olyan gyorsan futunk, ahogy csak bírunk, hogy legalább ugyanazon helyzetben maradhassunk. Mert a gazdáink a fejünkbe verték: „Senkinek sem kötelező itt dolgozni, de aki itt dolgozik, annak dolgozni kötelező”.

Mert nekünk hálásnak kell lennünk pusztán a kenyérért, míg mások kezében kalács, kaviár, Martini. Mert nem elemezhető a munkásíró Kassák, aki meghirdette az újípusú ember lényegét: benne fel kell építeni a hálátlanságot.

EDE Az emberek legtisztességesebb része vagytok. Nem végleges az, hogy más harcol értetek. Átmeneti állapot. És nekem büszkeség.

BERZIK Lehet. De a harc nem csak értünk, hanem helyettünk is folyik. S ha ez nekem nem tetszik: marad Argentína...

EDE Szóval itt tartunk.

BERZIK Bocsásson meg!

Berzik lassan, puhán mozogva távozik, míg Ede hátat fordít nekünk. Miközben a szín elsötétül, Váry a közönség felé fordul.

VÁRY Vajon lehet-e egy ország megoldott jövő hordozója, míg az egyes emberek elrontott jövőt cipelnek magukkal? Sámán Edének, ennek az erkölcsön felüli helyzetbe helyezett embernek nem maradt ideje arra, hogy életének ezt a legdöntőbb kérdését megválaszolhassa.

Kata érkezik haza. Sámán Ede nem fordul meg érkezésére, ugyanúgy áll, ahogy Berzik távozásakor. Váry visszafordul a kivilágosodó szín felé.

KATA Apa, beszélnem kell veled!

EDE Mindig félttem ettől a naptól, amikor ezt fogod mondani.

KATA Sajnálom.

EDE Ne sajnáld. Csak szinte hihetetlen, hogy pont most mondod.

KATA Sokáig vártam.

EDE Az semmin sem változtat.

KATA Nem tudhatod, mit akarok.

EDE Bizony, nem. Rám ütöttél, míg Gyula szegény anyátokra. Őt sem volt nehéz megérteni. Állandóan fecsegett-locsogott, szünet nélkül. Emlékszel, hogy tele volt vele a ház? A leveseivel. A pudingjaival. A kötőtűivel. Kutyaival, macskáival és galambjaival! Csillogó szemmel olvasott Erdős Renéet, és sóhajtva tette le, mikor hármunknak három különböző időben kellett tálalnia. A húsért összecukhatós kerti székkal ment „sorba ülni”... Megvan még az a szék, nem tudod?

KATA Gyula kabalája. Azzal jár horgászni.

EDE Anyátok volt ebben az országban az egyetlen ember, aki soha semmin fel nem háborodott. A szavai, mint vízcsobogás, csak a dallamára emlékszem már.

KATA Azt hiszem, te most az időt húzod.

EDE *(most fordul csak Kata felé)* Több történet, mint máskor. És olyan nagy csend volt a házban... Ahogy itt álltam, mintha kacagást hallottam volna... *(tűnődve)* a múltból.

- KATA Anyáét?
- EDE Nem az övét, de ő jutott eszembe róla. Ahogy összement. Mint én (*megnézi magát a tükörben, rámutat képmására*) Ez a pasas is egyre ismeretlenebb nekem: fáradtnak látszik, pedig nem érzem magam fáradtnak. Befejezetteknek látszik, pedig új szakasz kezdődik az életemben (*újra a tükörképre mutat*). Ennek a pasasnak még bírnia kell egy darabig.
- KATA Amilyen könnyörtelen vagy magaddal, olyan vagy másokkal is. Tükörkép azé a játékosé, aki harmadfokú játszmat játszik: életre, halálra. Anya veszedelmesen méltó társad volt, egyáltalán nem fecsegett-locsogott, csak belső izgalmát leplezte, ez emésztette föl: az értünk való aggodalom. Erről beszélt halálos ágyán is.
- EDE Titeket jobban féltett, mint engem. Különösen Gyulát. Minden családban így van, nem gondolod? Az anya a fiát dédelgeti, az apa a lányát. Te jártál be velem kicsi korodtól a gyárba, ott ültél a gyűléseken, és mindig úgy beszéltem, hogy te is értsd, miről van szó. Esztergár szerint ettől lettem „konzekvens”.
- KATA Én csak egyszemélyes megtestesítője voltam azoknak, akik a segítségedre szorulnak. De ideje megtudnod, hogy anyám mindvégig a maga játszmat játszotta.
- EDE (*nyugtalanul*) Anyád és játszma! Ne akard nekem olyanná átgyúrni, amilyen sose volt!
- KATA Mindenki a hatásában mérhető le igazán. Te is mindig abban voltál konzekvens, hogy soha senkit ne tekints felnőttek.
- EDE (*hallatlanná teszi az utolsó mondatot*) Anyád hatása most is érezhető! Nézd meg ezt a kopott kék garnitúrát! 50 éve vettük, s nincs szívünk megválni tőle. Vagy a színes cipői! Zöld, sárga, piros cipőket hordott, amelyet soha egyikünk sem!
- KATA Nem tűnt föl neked, hogy utolsó óráiban csak engem túrt meg maga mellett?
- EDE Végül is a lánya vagy, nem?
- KATA (*kurtán*) Neki igen.
- EDE (*az ütés annyira talált, hogy meg sem próbálja titkolni döbbenetét*) Nem vagy a lányom? Ezt mondta neked a halálos ágyán? Vigyázz, Kata, csak egy nyomorult kis életünk van, és én büszke voltam a magaméra.
- KATA A Babocsay bárónőt is beleértve?
- EDE (*megzavarodik az újabb ütestől, s kapkod*) A Babocsayak... Ahol anyád minden es volt... Hogy jön ez ide? Nem értem, mit akarsz ezzel!?
- KATA Szeretném összefoglalni családi viszonyaidat. Babocsay bárónőnek született egy lánya, akiről a férje tudta, hogy nem az övé. Mivel az asszony behalt a gyerekszülésbe, nem állhatott bosszút rajta, és nem akart a csecsemőn sem. Mást eszelt ki, és mikor megszülettem én, már kvittek voltatok. Te neveltetted az ő lányát, és ő a tiédet.
- EDE Nem igaz.

KATA Te is tudod, hogy igaz. Van lányod, apa, még hozzá gyönyörű. Láttam.

EDE *(legyint)* Hol láthattad volna? A Babocsayak 44-ben elhagyták az országot!

KATA *(íróniával)* Én pedig sosem léptem át az országhatárt! Erre nekünk nem volt pénzünk. Nekik annál több van! Bea beutazta a föld minden városát, s most itt van az utca túlsó oldalán, a Kacagó Babában.

EDE Egyszerűen nem bírom felfogni!

KATA Pedig nem árt, ha igyekszel! A múlt nemcsak kísérteni szokott, hanem ütni is. Lányod szándékát nem ismerheted!

EDE Nem értem, ne haragudj! Hirtelen összekeveredtek bennem a dolgok. *(leül)* Adj egy szusszanásnyi időt!

KATA *(megszánja)* Főzök egy kávét?

EDE *(kitör)* De miért csinálta ezt anyád, miért! Hiszen én épp úgy szerettelek volna, ha megmondja!

KATA Nehogy úgy kezeld anyámat, mint egy főúri gőg által meggyalázott szerencsétlent! Ő a te szavadat a megígért jövőről szó szerint értelmezte, és fogadást kötött a báróval. A te asszonyod abban fogadott egy többszázéves arisztokrata család képviselőjével, hogy Sámán Ede lányaként többre viszem, mint egy Babocsay baronesz. És ezt nem Erdős Renéetől szedte, hanem Marxtól. Minden szavadat elhitte, mint örökérvényű igazságokat. Most mondd meg, meddig ér anyám hatása, ha képes vagy rá!

Kata és Ede szemben állnak, míg a szín elsötétül. Váry a közönség felé fordul, s míg beszél, Sámán Ede kilép a házból, átmegy a várhotelbe, s leül Váry kuckójában egy torzóra.

VÁRY *(a közönség felé)* Az az öregember, aki átjött hozzám, kíméletlen csapástól vált sebzetté. Lelki biztosítékai kiégtek, gondolatainak mozgástere ijesztően beszűkült. Idegei pattanásig feszültek az indulattól. *(Edéhez fordul, megkezdett beszélgetést folytatva)*

Az a meggyőződésed, hogy Kata hazudik. De az egész igaz is lehet, ugye?

EDE Az a legékesebb bizonyítéka annak, hogy ő a lányom, ahogy ezt az egészet kiagyalta, megfelelő idejét kivárta, és présbe fogott vele. Nem tudom sem cáfolni, sem bizonyítani.

VÁRY Túl sokra értékeled azt a módszert, amit korosztályod kitűnően kicsiszolt, de a mi számunkra nincs jelentősége. Ezt a sem cáfolni, sem bizonyítani eljárást a koncepciók perек történeteként ismerjük, de mi alkalmatlanok vagyunk alkalmazására. Túl sokat szenvedtünk tőle. Katának gyűlölnie kellene téged ahhoz, hogy az igazság helyett egy ilyen álhelyzetet konstruáljon. Inkább szembesíteni akar mindazzal, amit nincs szemed észrevenni magadtól.

EDE Mit nem vettem észre magamtól?

VÁRY Azt tanácsolom, gondolkozz ezen még egy kicsit.

EDE A lányom hazudik. Ezen gondolkodjam?

- VÁRY Még ha így lenne is, én azon tűnődnék: miért teszi! De azért megvizsgálنام magamat is, hátha elaggott a fülem az igazságra.
- EDE Ez fáj nektek! A meg nem történt őrsekváltás. Nem fogok megdöglenni, barátocskám! Hiába akarsz belőlem hazajáró lelket csinálni: még itt vagyok!
- VÁRY *(szelíd gúnnyal)* És jár neked, hogy itt is maradj. Írja meg rólatok az új Móricz Zsiga: „Légy vezető mindhalálíg!”
- EDE *(gyűlölettel)* Hová sietsz, Váry Árpád?! Jók a lábaid, mi?
- VÁRY *(őszintén kineveti)* A sietéshez tér is kell, Ede bátyám, nemcsak láb! De ha látni akarod, hogy te hová jutottál, gyere, megmutatom!

Feláll, s ezzel egyidőben a Kacagó Baba eddig háttérben maradt bár-része kivilágosodik. Urak és hölgyek az asztaloknál, diszkrét zene, sürgő-forgó pincérek. Az utcáról belép Bodó Sanyihoz Delénke és Micu, akik egyelőre egymással elfoglaltak a háttérben. Váry a bár és hall határához vezető Sámánt. Észre sem veszik a tévéseket.

- VÁRY *(végigmutat a báron)* Tessék, nézd meg, mennyi a gazdag ember! Dunát lehetne velük rekeszteni. Amott az a szent család egyéves gyermekének születésnapjára költ el itt egy este húszezret. Aranyszabadságuk: szabadság aranyból.

Delénke felfigyel a hallottakra, pattint, és Micu körözni kezd a kamerával.

- DELÉNKE *(diszkrét távolságtartással a háttérben maradvá beszél a mikrofonba)* Kedves Nézőink! Helyszíni közvetítést adunk a Kacagó Babából, ahol a város jövődő díszpolgára avatásának színhelyét megtekinti.
- VÁRY *(folytatva)* Foglalkozásuk: csillámkészítő kisiparosok. Azaz mélységes mély szükségletét elégítik ki a társadalomnak! Amit készítenek, táncosok ruhájára varrják fel, ebből élnek úgy, mint az egykori hercegek. Nézd: a férfin zsabó, a hölgyön talpig bársony. A nyarat az Azori szigeteken töltötték, mert megerőltető adatokat gyűjtöttek arról, hogy az Atlantisz maradványa. Megvásárolhatnak bármit, míg a te munkásaid csehókban nyelik a pálinkát, hogy elviselhetőbbnek tűnjék életük, s ha elvonóba kerülnek: részesülhetnek a szegény-alapból, vagy folyamodhatnak a jezsuita papokhoz lelki támaszért.
- EDE *(dacos védekezéssel)* Átmenetileg a gazdasági érdek ezt diktálja!
- VÁRY Átmenetileg? Ugyan már! Az örökösödési törvény alapján az a totyogó csöppség ott: máris milliomos. És hol élek én 17 év tanulás után, 22 év kemény munka után? Albérletben. Hol él a lányod? A te lakásodban. A mi generációkat megtartottátok a kiszolgáltatottaknak, a teherviselőiteknek, végrehajtóitoknak, eltartóitoknak, bűnbakjaitoknak.
- EDE Ebből elég volt! *(menni akar)*
- VÁRY *(elállja az útját, s bemutat a bárba)* Ebből volt elég, Ede bátyám! A prostituálódott eszméből! A felül lévők elnéző toleranciájából volt elég az alul lévők indulataival szemben!
- DELÉNKE Kedves Nézőink! Remélem, hallják adásunkat, és velünk együtt kísérik figyelemmel ezt a nehéz akaratátviteli kísérletet.

BEA (Zalánhoz) Milyen érdekes az érzelmi fejlődés. A Zeitgeist, a korszellem az elkötelezett elit helyett az érdem-arisztokráciát juttatta uralomra nálatok.

ZALÁN Valóban, édes, az értelmiség számára Camelot várának tündöklő kerekasztala nálunk örökre elveszett.

BEA Meghalt a király, éljen a király! (magától értetődően Edéhez fordul) Emelem poharam önre, mint díszpolgár, mint arisztokrata. Kettős a rokonság köztünk, ugye?

Bea magasra emeli poharát, egy pincér szolgálatkészén poharakkal teli tálcát tart közéjük, Ede farkasszemét nézve Beával lassan felemel egy poharat, amire Váry sarkon fordul és távozik, eközben

FÜGGÖNY

2. RÉSZ

A második részben a szín ugyanaz, de Váry kuckójában jóval kevesebb a lelet, az egész a költözködés állapotában van. Egy nagydarab terméskövet a függöny felmenetelekor éppen kifelé hurcolnak a munkások. A Kacagó Baba halljában találkoznak Jurij Kobjakovval, aki Váryhoz tart. Megállítja a munkásokat. Lehajol a kőhöz, s közelről figyelmesen megvizsgálja. „Mára elég lesz” - mondja a vezetőnek, s int, hogy vihetik. Az utca háttérében rakodási zaj, majd: „Mára elég lesz! Befejeztük! Indulás!” kiáltás után teherautó távolodása.

Közben Jurij elgondolkozva veszi szemügyre a Kacagó Babát, pipájával tenyerét ütögeti, szemeiben 74 évének sokat látott mérlegelése.

(Váry a közönség felé fordulva bemutatja az érkezőt.)

VÁRY Jurij Kobjakov, nyugdíjas orvos, Kurszk díszpolgára. Jurij kiváló front-szébesz volt. A háború idején sorsa egybeforrt Esztergáréval, Sámán Edével, apáméval... A béke éveiben bonyolult pszichoenergetikai kutatásai tették nevét világhírűvé, s szereztek számára éppen annyi barátot, mint ellenséget. Ez az öregember mindmáig arra a legbüszkébb, hogy gyerekként megismerhette Lenint, féltett kincsként őrzi a fényképet, melyen mint kisiskolások körülveszik azt az embert, aki meggyőződése szerint a XX. Század történelmének alakulására a legnagyobb hatást gyakorolta. Jurijt a pszichoenergetikai kutatásokhoz is Lenin megdöbbenő teherbírása, hihetetlen erőtartalékainak senki másban nem látott koncentrált alkalmazása vezette.

(Jurijhoz fordul, átölelik egymást.)

VÁRY Üdvözlét az embernek, aki számára Lenin sosem vált sem a teljesítmény istenévé, sem a dogma fogalmává! Vannak-e érveid a teljesítményközpontúak ellenében?

JURIJ Ez nem kérdés, Váry doktor. Lenin azért volt valaki, mert tudatosan képviselt valamit, amit embermilliók éreztek. Az ő számára legfontosabb tényező: az emberi tényező. Megismételhetetlen.

VÁRY De lemásolható.

JURIJ Soha. Hány Arisztotelészt, Spartacust, Dantont, Robespierre-t, Rákóczit, Garibaldit, Zsiskát, Goethét, Marxot tartunk számon? Egyet, doktorom, és kész. Ez ilyen egyszerű. A nagyság nem másolható!

VÁRY *(ő is rágyújt tűnődve)* Éppen ezért, Jurij, azt hiszem, eljött az idő, mikor már nemcsak az eszmékkel kellene törődni, hanem hordozóikkal is. Nagyon szeretném, ha méltóeszméket hozzájuk méltó emberek képviselnének! Nem bírom elviselni ezt a sok nyomorult visszaélést, felfordul tőle a gyomrom. Nálunk a negyvenéves évforduló évében 2600 pártvezető funkcionárius ellen folyik eljárás, akik a legaljasabb visszaéléseket produkálták. Hogyan kerültek ezek vezető beosztásba?! Kik nevezték ki őket? Miért nem valósul meg a legdöntőbb lenini elv egy lenini úton járó állam életében: az, hogy a választott vezetőknek mindig többségben kell lenni a kinevezett vezetőkkel szemben?

JURIJ *(figyelmesen néz rá)* Nos, a végrehajtás az kemény dió.

- VÁRY Olyan emberek kellene hozzá, akiket más emberek szeretnek, elfogadnak, és kész. (*visszaadja Jurij hangsúlyát*) Ez ilyen egyszerű!
- JURIJ (*kezébe veszi Ananké szobrát*) Nem, nem ilyen egyszerű! Edét visszavárják a munkások, te meg a torkának estél, és megtiportad az egész ország nyilvánossága előtt. A mi korunkban az ilyen támadást nehezen viseli az ember, barátocskám. A múmiát kétségkívül kibelezik, de nem élve!
- VÁRY (*indulattal*) Akkor ne legyen élve múmia! Nem érted, hogy mikor a szocialista világrendszer meghirdeti a „*homo futurust*”, a jövő új típusú emberét, mennyire nevetségessé válik elaggott, hibát hibára halmozó reprezentánsaival Nyugat előtt? Összegezd a róluk szóló irodalmi művek által kialakult képet, s előtted áll a cezaromániás, ötletlen fanatikuskor sora, előre kiszámított tettekkel és pártfogásokkal, legfeljebb az marad kétely, ami a mitológiában: melyik isten közeleg az ügyeletes kedvencet megsegíteni?
- JURIJ Miért tartjátok álbestseller szinten az irodalmatokat? Történeteket mesélni elég gyerekes, bár (*hangtalanul nevetve kiveri a pipáját*) elég nyugati is. De nem elég európai, doktorom! Hol van a csodálatos hellén örökség? Hol van első negyven évetek irodalmi szembesítése a valósággal? (*Váry felé nyújtja tenyerén Anankét*) Hol van a magyar Bulgakov, Trifonov, Sztrugackij, Kron, Gelman, akiknek fáj - érted, doktor - fáj a megvalósulás esendősége, s ezt a fájdalmat írják meg a mindentudás parvenüség helyett, mindenfajta nyugati polihisztorkodás nélkül. Az idő csak azok számára zökkent ki, akik hiába küzdenek. Ez a „hiába” szükségessé teszi a leninizmus további történelmi rekonstrukcióját. Akkor nem fogják vezetőitek azt a perspektívatlanságot mint perspektívát közölni veletek, hogy a jövőben a közepesen fejlett országokhoz való tartozást sem tudják biztosítani.
- VÁRY (*döbönt indulattal*) Te voltaképp Edét sajnálod, engem nem. Egyetértesz vele, velem nem! Szárazmalom ez, s én vagyok a ló, amely körbejár, de másé a liszt! Már csak az hiányzik, hogy kijelentsd: a ló zabon él, nem liszten!
- JURIJ (*újratömi a pipáját*) Hát, lónak elég nagy ló vagy, az igaz. Bár nem tudom, nem sértés-e ez a lovak számára. A ló, barátocskám, okos állat. Szerintem a te helyedben rég rájött volna, amire te még mindig nem jöttél rá.
- VÁRY Hogy miért véded Sámánt?
- JURIJ Hogy miért védjük Sámánt.
- VÁRY Nem tudom, nem tudom és nem tudom! Ló vagyok. Szamár vagyok, ingerült vagyok! Tehát miért véded?
- JURIJ Mert támadod.

Várynak leesik az álla, nem jut szóhoz. Jurij nyugodtan pipázva folytatja.

Nézd, fiam! A személyi kultusztól elhatároltuk magunkat, lezártuk, bíraltuk, feltártuk és vádlón mutattunk rá. Türelmetlenek voltunk, mint most ti, alig vártuk, „hogymossuk kezeinket”, s újat kezdünk. Mégsem hittek nekünk. A világ mélyített sebeinken.

VÁRY *(óvatosan)* És ha jól értettelek, burkoltan azt javasolod: hagyjuk megenni vezéreinknek, amit főztek?

JURIJ *(szörcsögteti a pipáját)* Hamarosan szükség lesz azokra, akik a szocializmust nem tévesztik össze a buharinisták által kiadott jelszóval: „Gazdagodjatok!” És nem barokk-szocializmust építenek, mint ez itt. Ismered álláspontomat.

VÁRY *(elmosolyodik)* Ismerem. „Nem elégséges a dolgokat megismerni, ámde szükségszerű a megismerteket végiggondolni, hogy az eredményt mi hozzuk létre, s ne mások állítsák elénk”.

Jurij feláll és kitarja karját.

JURIJ Azt hiszem, mindent megbeszéltünk, doktor Váry.

Megölelik egymást búcsúzóul, s míg Jurij eltűnik az utcán, Váry a közönség felé fordul

VÁRY Az elvi magatartás hasonlít az istenek magatartásához: megpróbálja az embert saját képére formálni. Rengeteg kérdés támadt bennem, szerettem volna tudni mindazt, ami Jurij számára nyilvánvaló volt, de tudtam, az sem véletlen, hogy magamra hagyott.

Míg Váry beszél, Bea és Zalán kilép a Kacagó Babából, átmennek a Sámán-házba, ahol Ede és Kata várják őket. Kata az utolsó simításokat végzi az uzsonnaasztalon, Ede újságot olvas, de közben lopva Katára pillant. A kopogásra összenéznek. Ede meg se moccan. Kata ajtót nyit.

KATA Már vártuk önöket, fáradjanak beljebb!

BEA Szeretném, ha megengednéd, hogy tegezzelek. *(kezet nyújt)* Szervusz, Kata!

KATA *(kezet ad)* Szervusz, Bea!

ZALÁN *(kezet csókol Katának)* Kezét csókolom! *(Edének nyújt kezet)* Talán követhetnénk a hölgyek példáját, Ede bátyám?

EDE *(nem nyújt kezet, nem mozdul helyéről)* Foglaljanak helyet!

Bea és Zalán jelentőségteljesen összenéznek. Egymás mellé ülnek le. Kata kávé tölts nekik. Bea elegáns, hosszú elefántcsont szopókába illeszti cigarettáját, rágyújt. Zalán tüzet ad neki. A csendben lezajló szertartás alatt Bea leplezetlen érdeklődéssel veszi szemügyre a kopott lakást.

BEA Tehát így él Sámán Ede lánya.

EDE *(mogorván)* Valami nem tetszik? Jól élünk. Legalábbis a mi szintünkhöz viszonyítva.

Kata is leül, s valósággal belebujik a kávéjába. A helyzetből nyilvánvaló, hogy az összecsapás Bea és Ede között fog lezajlani.

- BEA Nem akartam megbántani, főleg a saját szintjüket illetően. Arról igazán nem tehetek: ha én nézek, akkor látok is, kedves rokon.
- EDE *(felemeli a hangját)* Nem vagyunk rokonok!
- ZALÁN *(sima nyájassággal)* Csak képletesen. Mint magyarok, akik ugyanazon 7 törzs leszármazottai. Ennyi tagadhatatlan. S merő konzervativizmus cáfolni ezt a „nemzeti egyetértés” korában.
- EDE *(ismét nem veszi figyelembe Zalánt, Beához)* Várom a minisztert. Maga üzleti tárgyalást kért. Térjen rá minél gyorsabban!
- BEA *(megnyerően kétértelmű mosollyal, mintha bókot kapott volna)* Mennyire magamra ismerek, ez már-már megrendítő. Pontosan az ilyen tárgyalási stílust szeretem. Semmi akadály, hogy a tárgyra térjek, ami egyébként is igen kellemes. Az öreg Babocsay báró 4 milliárdot kíván befektetni az ön üzemébe. Komoly és állandó vevőnek kínálkozik, miszter Sámán, ami nem megvetendő a mai gazdasági helyzetben.
- EDE *(még nem érti, de megfogja a gondolat)* Vasat Argentínának? Egycatornás rendelésben?! Átgondolták ennek szállítási nehézségeit? Mi ebben az üzlet a bárónak? Látott miszter Babocsay magyar acélt?
- BEA *(aki közben megitta kávéját)* Isteni ez a kávé, Kata!
- KATA *(felkapja a kannát)* Tölthetek még?
- BEA Köszönöm.
- ZALÁN *(ő is nyújtja a csészéjét)* Csatlakozom az előttem szólóhoz.
- Míg Kata ismét szervíroz, Bea elgondolkozva nézi, majd kicsit érdekesebben Edéhez.*
- BEA Nézze, a bárót nem érdekli a termék minősége. A felajánlott pénz ellenében a lányát akarja.
- Kata kezéből kicsúszik a kanna, s ripityára törik.*
- KATA *(egész valójában feldúlva)* Elnézést kérek! Még sosem ejtettem el semmit... Mindjárt hozom a seprűt.
- ZALÁN *(gyorsan letérdel a cserepek mellé)* Ugyan, semmiség! Rögtön összeszedem.
- EDE *(bőszülten felugrik, s belerúg a cserepekbe)* Ki innen! Az én házamban akarják feleleveníteni az arisztokrácia „nemesvérmentési” ideológiáját?! Mit képzelnék, hol vannak? És kivel beszélnek?!
- BEA *(meg se moccan, csak udvarias kíváncsisággal figyeli Edét)* Csodálatos, hogy a magyar nyelvnek mindenre van megfelelő kifejezése! Azt nem tudom, hogy a báró nemesvérmentési akciót akar-e végrehajtani, de azt tudom: elég ide jönnie, s a megfelelő orvosi vizsgálatok ellenében kellő botrány mellett is érvényt szerezhet akaratának.
- KATA *(Edéhez)* Légy képes szembenézni az igazsággal! Ne viselkedj olyan színvonaltalanul, hogy csak színvonal alatt lehessen rá válaszolni!
- EDE *(ökleit a halántékához szorítja)* Mit tettél, Ágnes?!

KATA Még mindig nem érted, hogy anya egyszerűen hitt neked? Nem lehet örökké csak ígérni, apa!

ZALÁN *(tölt az asztalon elhelyezett konyakból, s Katának nyújtja)* Igya ki egyszerre! *(gyöngéden)* Hiszen alig áll a lábán... *(Edéhez is)* Nyugodjanak meg, kérem, itt a világon senki sem akar rosszat senkinek!

BEA *(bólint)* Erről van szó, miszter Sámán! Vegyük úgy, tudj' az ég mi okból, ez a lány gyöngéje a bárónak, s nem találja megnyugtatónak a körülményeit. Azt szeretné, hogy néhány utazást tegyenek együtt, elérhetővé tegye Katának azokat a történelmi helyeket, melyek tanulmányozására sosem volt lehetősége. *(Katához)* Te kandidátus vagy, kedvesem, s ha jók az információim, sosem használtad az útleveledet?

KATA *(a másik végletbe csapva hisztérikusan felnevet)* Nincs is útlevelem, Bea! Miből utazzon egy vidéki tanárnő?

BEA *(Edéhez)* Különös, hogy az önök állama hangoztatja a szövetségi politikát az értelmiséggel, de maga a szövetséges eltűnik a süllyesztőben. Nos, uram, ez nem az én dolgom. Megismétlem: 4 milliárd befektetést kap a vállalata, ha engedi ezt a teremtést azzá válni, ami lenni szeretne.

EDE *(végigsimít a homlokán)* Ennyi pénz egyetlen emberért?!

ZALÁN *(Katához)* Természetesen nem akármelyik emberért. Csak önért, kedves Kata!

EDE *(még egyszer felveszi a harcot)* Afelől semmi kétségük sincs, hogy a lányom... *(zavartan kijavítja magát)* hogy Kata esetleg mást akar?

BEA *(összenéz Zalánnal)* Mást akarna? *(Katához)* Van kint egy festő, 56-ban jött ki, szinte gyerekfejjel, s egészen rendkívüli karriert csinált. Szülei az ötvenes évek magyar munkatáboraiiban pusztultak el, pusztán azért, mert jónevű bankárcsalád. Ez az érdekes tehetség mindmáig független maradt. Ugye, tudod kire vár, Kata?

EDE *(fáradtan)* Nem kell tovább erőlködniük!

KATA *(döbenten)* Apa!

BEA *(Katához)* Ezzel a hozzáállással magad leszel magadnak végzete. Sőt, másoké is! Sámán Edének kell a pénz.

EDE *(kurtán)* Kell. Hat milliárd.

BEA *(azonnal elfogadja)* Rendben van, tekintse zsebpénznek. *(elővesz egy iratot, átnyújtja Katának)* Ez a meghívásod, kedvesem, valami abszolút tudományos ösztöndíjra, amihez nem értek. De ragaszkodtam hozzá, mert *(kis szünettel farkasszemet néz Edével)* az ön országának összes formáit szeretném betartani. Az átutalás megérkezik, amint Kata Bécsbe ér.

ZALÁN Nem élünk vissza a türelmével, Ede bátyám! *(meghajol)* Viszontlátásra, Kata!

BEA *(Edéhez)* Isten önnel, uram!

Bea már távozott, mikor Zalán visszafordul az ajtóból.

ZALÁN Csak annyit még... *(abszolút üzletemberként)* A megfelelő termékminőség esetében megállapodásunk összege évről-évre nőhet. Erről mint a vállalkozás jövőendő vezérigazgatója kezeskedem.

Zalán Bea után siet. Az utcán most Bea fordul vissza, és hosszan nézi a Sámán-házat.

ZALÁN Valamit otffelejtettél?

BEA Megpróbáltam elképzelni, hogy ebben a házban élek, de nem ment. El tudnál képzelni olyannak, mint Kata?

ZALÁN *(meggyőződéssel)* Hát ezt aztán soha!

BEA *(nevetve)* Mert tudósno?

ZALÁN Mert tudósno léteére nincs semmije. Nemhogy vagyona, de személyisége sem. Kiszolgáltattott.

BEA *(elgondolkozva)* Reszketett a kezében a kanna.

ZALÁN És testében a lélek.

BEA Árudd el, mivel lehet az embereket ilyen mértékben személyteleníteni?!

ZALÁN *(kurtán)* Ezt ne akard, Bea! *(meglátja a közelgő tévéseket, rájuk mutat)* azt hiszem, inkább siessünk!

BEA *(besiet a hotelbe, a hallon átmenőben Bodóhoz)* A szokásosat a szokott helyre!

BODÓ Parancsára, asszonyom!

ZALÁN *(Bea után sietve)* És ne zavarjon elutazásig senki!

BODÓ Parancsodra, vezérem!

Rögtön utánuk berobog a hallba Delénke és Micu. A lány lázban ég, a fiú változatlan közönnyel rágja a rágógumit.

DELÉNKE *(Micuhoz)* Te ide állsz, szembe az ajtóval, s veszed a belépésétől kezdve! Most aztán a kezemben van! Ha az eddigiek adásba mentek, akkor innen minden adásba megy! *(Micunak magyaráz)* Amikor megkérdezem, hogy szerinte miért következett be a katasztrófa: közel totál, egy rezdülését se enged ki a képből!

Kint ajtócsapás, majd az utcán megjelenik a Miniszter bizalmi emberével, Kanalas Pityuval, akinek int, hogy maradjon a ház előtt, ő maga besiet Sámánékhoz.

DELÉNKE *(izgul)* Figyelj, hallottam az autóját, egy perc, és itt lesz!

BODÓ *(vgyorog)* Balekok gyöngyei! Csak nem képzelitek, hogy ide jön először? A miniszter elvtárs *(az utca másik oldalára mutat)* ott van! S egy ideig ott is marad.

A szín a Kacagó Babában elsötétül, Sámánéknál kivilágosodik. A Miniszter és Ede már asztalnál ülnek. Vacsoráznak. Kata is az asztalnál ül, de csak mímeli az evést, esze máson jár. A két öregember csak egymással és az evéssel törődik.

MINISZTER *(áhítattal ken egy hatalmas szelet kenyeret)* Házi zsír! Milyen régen ettem ilyet! Rajtad kívül mindenki más kiröhögne, még a feleségem is. Ez nem divat ma, Dede! *(hatalmasat harap a kenyérben)* Rád vall, hogy nem felejtetted el! Tudod, mit eszik az unokám?

EDE Aszpikos halsalátát, meg svédgombát. *(ő is zsíros kenyeret eszik)*

MINISZTER Aha. Szóval a te unokád is, mi? Tukmált már pizzával, meg hamburgerrel?

EDE És téged hot doggal, tatár bifsztekkel?

MINISZTER Nahát, a tatár bifsztek, látod, az kihozott a sodromból! A háború idején kínból és végső szükségben ettünk nyershúst. Erre most, némi fűszerrel egy vagyonért tálalják! A tatár bifsztek számomra szimbólum, a csőd szimbóluma.

EDE *(kagylósan a füléhez tartja a kezét)* Csődöt hallottam emlegetni?

MINISZTER Tudod, mit mondott ma reggel a feleségem? *(nőiesen vékony hangon idézi)* „Fiam, ha egy államban egy meggyes rétes tíz forintba kerül, az az állam előttem megbukott. Tégy valamit!” Érted, Dede?! Csak így, simán kiadja a parancsot: „tégy valamit”.

EDE És rájöttél, hogy nem tudsz tenni semmit.

MINISZTER Már előbb rájöttem, pontosan nyolc évvel ezelőtt, mikor rajtad nem tudtam segíteni. És evett a sárga irigység, hogy fogod magad, és leköszönsz. Öregem, ha én akarok elmenni, ahhoz nekem át kell szervezni három minisztériumot!

EDE *(lassabban eszik)* Egészen másként látszanak a dolgok felfelé, mint lefelé.

MINISZTER *(gyorsan és sokat eszik, iszik)* Te nem vagy lefelé, hanem középen. Bár maradtam volna én is ott! Az ember középen a legszabadabb.

EDE Már megbocsáss, de a közép a fenthez képest lent van.

MINISZTER Gyalázatos álláspont. A közép mind a fenthez, mind a lenthez képest a legjobb helyen van. A többi fabatkát sem ér, a közép viszont értékes, mivel viszonyított. Ide törekszenek lentről, ide menekülnek fentről. *(mókásan)* „Középut, aranyút, közepén a csodakút”. Mesélj a csodakútról, Dede!

EDE Miféle csodakútról?

MINISZTER Amelyben a béka lakik.

EDE Miféle béka?

MINISZTER Amit, ha falhoz csapnak, királyfi lesz! *(lecsapja a szalvétáját)* Neked bevallom, öregem. Ahányszor engem falhoz csaptak, annyiszor fordult meg a mese, és varangy lettem, tóparton brekegtem... *(teli torokból)* Brekeke, brekeke!

EDE *(megrendülten figyel)* Kimerültél.

MINISZTER *(éllel)* Nem lóbáztam nyolc évig a lábamat, ez biztos! Fáradt vagyok.

EDE (Katóhoz) Add ide a Napóleont, valami erősebb kell nekünk!
KATA (nem mozdul) Jobb volna, ha nem innátok magatokra se fönt, se középen!
MINISZTER (dacosan) Fáradt vagyok. Brekeke.
EDE (maga megy a konyakért, tölt) Igyál, öreg béka!
KATA Nem isznak sem Keleten, sem Nyugaton tizedannyit! Csak nálunk vedelnek! Ez a ti csodakutatok: a részeg ország, melyben senki sem tudja, mit miért csinál.

Kata indulatosan fel akar ugrani, de megtántorodik és visszarogy a székébe. A két öregember őszintén tanácstalan.

EDE Rosszul vagy, Kata?
MINISZTER Persze, hogy rosszul van, mit kérdezgeted? Na, most majd ő fog inni egy kis konyakot!

Pofozgatják Kata arcát, próbálnak konyakot itatni vele. Az utcán közben feltűnik Gyula és Jurij. Kanalas Pityu megállítja őket.

PITYU Állj! Igazolványokat kérek!
GYULA (tajtézik) Ki az isten maga, és miért igazoltat az apám háza előtt?!JURIJ (átnyújtja igazolványát) Pozsalujszta!
PITYU (vigyázzba vágja magát) Bolsoje szpaszibo, tovaris Kobjakov! Prosu proscsenija! Ja dolzsen szgyelaty.
JURIJ Pokoj, szoldat! Gyelaty nyicsevo! Szhod!
PITYU Ponyimaju! (örömmel távozik)
JURIJ (Gyulába karol) Nem kell mindent mellre szívni! Látod, csak játék az egész.
GYULA (miközben bemennek) Igen? És kinek a játéka ki ellen?

Sámán Ede feltépi az ajtót, szinte berántja őket.

EDE Kata rosszul lett! Azt hiszem, mentőt kellene hívni!
KATA Hánynom kell...
JURIJ (figyeli Kata pulzusát) Mit evett?
EDE (hajába túr) Ha én azt tudnám! Mi zsíros kenyeret ettünk, ő meg azt piszkálta, ami a tányérján van.
MINISZTER (hevesen) Abszolút nem evett. Csak ült, és egyre sápadtabb lett. Gondoltam is, hogy nem kellene brekegni.
GYULA (nem hisz a fülének) Brekegni? Talán makogni!
MINISZTER (felfortyan) Én nem szoktam makogni, öcsi! Válogasd meg a szavaidat, ha velem beszélsz!

Jurij közben apró üvegcsét tart Kata orra alá, akinek arcába visszatér az élet, de görcsösen belekapaszkodva Gyula kezébe zokogni kezd.

JURIJ (Kata fejét simogatva Edéhez) Totális idegroham.

MINISZTER *(méltatlankodva)* Még hogy idegroham?! Közönséges hisztéria az egész!

JURIJ Nem hisztéria, hanem sokk. *(Kata orra alá tartja az üveget)* Még egy szippantás jó mélyen, aztán le kellene pihenni.

KATA *(engedelmesen)* Igen, megyek...

GYULA Sehová se mégy! Nincs neked semmi bajod, csak az, hogy torkig vagy. De én mondok egy hírt, amitől rögtön meggyógyulsz. *(a Miniszterhez és Edéhez)* Új bányá és új gyár létesítéséről döntöttek a hegyeinkben talált új ércelet alapján. Én leszek a vállalkozás igazgatója.

KATA *(felélénkül)* Igaz ez, öcsök? Vagy csak reményt akarsz nyújtani?

GYULA Ilyesmivel nem tréfál az ember, Mimóza! Az érdem nagy része Várié, aki leletei egy részét elküldte a kurszki KMA központjába, s még ott is felfigyeltek rá. Tudod mit jelent ez, Kata? A Kurszki Medence ércvagyon 40 milliárd tonna. De a miénk Radont tartalmaz! *(ujjongva)* Jurijjal egész szakértőgárda érkezett! Tudományos szakemberek: olyanok, amilyenek nálunk nincsenek. Mert nálunk csak technika van, tudomány nélkül! De a Radon új várost jelent, és új embereket.

EDE Gratulálok, fiam! Most már értem, mihez kellek én. Ismét ideiglenesség, ismét átmenet, míg az új munkálatok megindulnak. *(Miniszterhez)* Megmondhattad volna nyugodtan!

MINISZTER *(féktelen dühvel)* Tudtam róla, azt hiszed?! Büdös itt nekem valami. Hogy merte Váry megkerülni a magyar főhatósági szervezet! *(ordít)* Megmondom én neked, Jurij: ahhoz a ruszoknak semmi közük, mi van a hegyeink gyomrában! *(letépi magáról a zakót)* Az ember halálra dolgozza magát, és ez az eredmény! Új város a semmiből, máris kinevezett igazgatóval! *(letépi a nyakkendőjét)* Hát ez nálunk, nálunk nem szokás! Értve vagyok?!

JURIJ *(pipája mellől)* De még mennyire! Különösen a ruszki érthető. Ellen-séges, és pimasz szavacska, ellenségeink használták.

KATA *(Jurijhoz)* Nem titeket alacsonyít le, Jurij, hanem azt, aki feleleveníti! Aki elfeledkezik arról, hogy állandó túlfogyasztásban vagyunk például a szovjet földgázfogyasztásban. És hogy az a szegény, akinek adósságai vannak. És az az aljas, aki ezt utódaival akarja megfizettetni!

MINISZTER *(ránt egyet a nadrágszíján, de aztán mégsem veti le, Katának mondja)* Ezért még számolunk! Mi ez itt, Ede? A fiad föléd kerekedik, a lányod ellenem fordul? Ez aztán a kiszámított létezés-technika! Üsd, vágd az öreget, helyet nekünk, helyet! Mi meg elmehetünk a jó fenébe, mi? Az ösvénytaposásra jók voltunk, tovább nem?

GYULA Nekem is van egy kérdésem. *(ujját fenyegetően a Miniszter mellének szegezi)* Fogom-e látni a felépített szocializmust? Nincs válasz. Akkor viszont van egy közlésem: a szocializmus nem egy korosztály magán-vállalkozása! Ezt ideje lenne felfognotok!

MINISZTER *(fujtatva megragadja Gyula két vállát, s rázza, mint a rongyot)* Túllépted az ingerküszöbömet, kispám! Engem nem lehet leszarni, kispám!

GYULA *(szabadulni próbál)* Letoporzékoltátok az országot, és eladtátok Nyugatnak. De én visszaveszem! Visszavásárolom, ha addig élek is!

KATA *(Jurijhoz)* Válaszd szét őket!

Jurij nyugodtan pipázik az egyik fotelben, és nem mozdul. Ede viszont figyel Katára, s szétlökődési a marakodókat.

EDE Elég, elég! *(Miniszterhez)* Vén számár! *(Gyulához)* Ne kakaskodj, nincs itt a hajnal! Üljetek le! *(mivel senki sem hallgat rá, megemeli hangját)* Üljetek már le, és beszéljünk nyugodtan, logikusan, emberien!

GYULA *(Miniszterre mutatva leül)* Ettől vársz logikát?

MINISZTER *(Gyulára mutatva leül)* Ettől vársz emberséget?

EDE Nyugalmat, nyugalmat várok mindkettőtöktől! *(ő is leül)* Idefigyeljete! Én vállalom a nekem írt szerepet. Kellek, amire kellek, vagy menjek, amikor menjek: vállalom. S ha 'kéne újra, kéne mindig, mindig újra kezdeném' ... *(Jurijhoz)* Valahol elvettük a lépést veletek szemben. *(Miniszterhez)* Meg kellene köszönnöd a fiamnak, hogy eszedre térített.

MINISZTER Azt lesheted! Nem érted: ha nekünk fuccs, akkor ez puccs!?

JURIJ *(rázza a nevetés)* Ez aztán a magvas definíció! *(Miniszterhez)* Észre sem veszed, hogy alapjaiban igazolod, amit a szemedre vetettek. A szocializmus nem saját tulajdonotok!

MINISZTER És a rendszerért mindig feláldozzátok a Kormányt!!

EDE Ez nem kérdés. Engem az érdekel, mennyi lesz ennek az új ipari szindikátusnak a költségvetése?

MINISZTER Már csak az hiányzik, hogy tárgyalj velük!

GYULA *(Edéhez)* Apám, intsd le házi istenedet, mert nem állok jól magamért! A befektetés egyébként 35 milliárd. Kezdetnek.

EDE *(füttyent)* Rubel, vagy forint?

GYULA Rubel.

EDE *(tisztelettel feláll, és fejet hajt)* Az már pénz, igen. Nekem a minisztérium ad 4 milliárdot, s egy argentin vállalkozó 6 milliárdot. De az utóbbiért el kellett adnom a lányomat is. *(kezet nyújt Gyulának)* Nyertél, fiam. Veled kezdődik a magyarok késői aranykora.

GYULA *(hökkenten)* Kit adtál te el? *(Katához)* Eszénél van az öregünk, vagy a maradékot is elvette tőle *(a Miniszterre bök)* Hókuszpókusz Elvtárs?

MINISZTER *(felugrik)* Most aztán előállítatlak, nyomorult! *(feltépi az ajtót)* Kanalas, hozzám!

Kint senki nem mozdul.

JURIJ Elküldtem Sztjopát. Úgy gondoltam, külföldön használj testőrt, ne itthon. A katona kezdte magát nem jól érezni az olvasztárok rávetett pillantásától.

MINISZTER *(becsukja az ajtót, lassan kezdi magát rendbehozni)* Ezek az olvasztárok nem is olyan régen elevenen megsütötték az államtitkáromat. Baleset volt, persze, véletlen. Tisztázhatatlan. Mint Gallyazó halála is. Itthon sem érzem magam biztonságban, Jurij.

JURIJ *(pipája szelelésével bajlódva)* Akkor le kell mondani, és nem erőltetni, ami nem megy. Vannak megengedhetetlen eszközök. *(Katához fordulva)* Veled kapcsolatban történetesen mindent tudok. *(elővesz egy papírt)* Ez akadémiaánk megbízólevele, név nincs rajta, de nekem jogom van azét ráírni, akit kiválasztok.

KATA Ha az én nevem kerül rá, apa elveszít 6 milliárdot.

JURIJ Ő is tudja, hogy így nem szabad megszereznie. Szeretném, Kata, ha megtisztelnél bennünket a mellettünk döntéssel!

Kata arca felragyog, átalakulása szinte metamorfózis. Egy boldogtalan, terheit vonzó ember sugárzani kezd a boldogságtól.

EDE Tudod te, hány embernek adhatnék kenyeret 6 milliárdból?

JURIJ Tudod te, hogy aki egy embert elad, az képes bármennyit eladni?!

MINISZTER Tehát dögöljünk meg elvszerűen, de meztelenül.

GYULA Boldogok a lelki szegények, mert övék a gebin országa.

KATA *(torkaszakadtából)* Nem vagyok áru! *(mindnyájan megmerevednek, s feléje fordulnak)* Emberek vagytok ti még egyáltalán? Adásvétel a jövő érdekében! Alku a jelen érdekében! Piac! Teljesítmény! És a csoda, ami a kezetekbe adatott, a történelem sírjából feltámadt ember? Meg sem kérdeitek, mit akar? *(Miniszterhez lép)* Nektek nem megtiszteltetés a mellettek döntés. Ezt hivatalosan bejelentettétek. A ti korosztályotok teremtette meg a fasisztoid szellemű ifjúsági törvényt, mellyel a kábítószeres, közönyös, vagy éppen minden eszmével szemben gyűlölettel teli kamaszok kezébe adja a hatalmat több diplomás emberek fölött. Jobbat nem is lehetne kitalálni az értelem megcsúfolás érdekében. Féltek tőlünk, tehát el akartok veszejteni. *(Jurijhoz lép)* Köszönöm, Jurij, hogy egyszer életben embernek érezhetem magam. Köszönöm visszaadott hitemet abban, hogy vannak szocialista eszközök, van szocialista megoldás. *(Edéhez lép)* Soha többé nem jövök vissza ebbe az országba. *(ismét Jurijhoz fordul)* Hálával elfogadom a megtiszteltetést.

Jurij azonnal kitölti az okmányt, s átadja Katának.

JURIJ *(komolyan)* Együtt utazunk, és együtt fogunk dolgozni.

KATA Megszülettem.

Kata sarkon fordul és távozik.

GYULA *(Edéhez)* Azt hiszem, apám, te nem vagy normális. Nincs többé lányod, és mosolyogsz.

EDE Mitől történelmi pillanat a jubileum, ha nem a történetek tisztábban látásától? Még akkor is, fiam, ha számomra megkezdődött a visszaszámlálás. Hány évig kell még bírnom? Mondjuk... 5.

MINISZTER 4!

EDE 3!

MINISZTER 2!

EDE 1!

MINISZTER Zéró. És minden nap mehetnék pecázni, sakkozni, biliárdozni, semmi sorskérdés, semmi valóranemválás, semmi vád, és semmi teher! (*Edéhez*) Lehet, hogy (*Jurij felé bökö*) NEKI igaza van, és (*önmagát gúnyolva énekelni kezd*) „Most kéne abbahagyni?” (*átfogja Ede vállát*) Együtt! Egy, két, hár!

EDE és MINISZTER (*együtt énekelnek*) „Most kéne abbahagyni, most kéne megmutatni...”

GYULA Ez nem lehet igaz! (*Jurijhoz*) Itt recseg előtted idegbeteg politikai közéletünk. Táncol az ördög, mikor ütni készül, és jólbélelt hasával nevet!

MINISZTER (*dobogva táncol Edével*) Balra, balra, balra! Örülj, öcsi, hogy egy fáraóval kevesebb van! Azt vágjátok a fejünkhöz: 13 fáraóé az ország. Nos, én lemondok!

EDE (*táncol a Miniszterrel*) Azt állítjátok, hogy itt már csak vádlottak, tanúk és bírák élnek! Hogy a szovjettől divergálunk, és Nyugathoz konvergálunk. (*Miniszterhez*) Ennek kiigazításához kell nekünk: 5!

MINISZTER 4!

EDE 3!

MINISZTER 2!

EDE 1!

MINISZTER Zéró.

EDE Várj! Az unokám magnója kell nekünk!

Gyorsan válogat a tekercek között, majd kiválaszt egyet, bekapcsolja.

Aktaionnak hívom a fiút, van benne valami a nagy vadászból, akit saját kutyái téptek szét.

JURIJ Számomra az európai mindig azt az emberfajtát jelentette, aki fellázad az istenek ellen.

Felcsendül Zorba dala. Ede és a Miniszter felvetett fejjel járnak a szirtakit.

JURIJ A mi terheink elviseléséhez dinoszauruszokká kellett válnunk, úgy is fogunk kihalni, mint a dinoszauruszok: örök rejtélyként az utókor számára.

Ede és a Miniszter egyre gyorsabban járnak a táncot az egyre erősödő zenére.

JURIJ (*Gyulához*) Vigyázz, fiatalember, aki kimondja a rettenetet, ma már nem oldja föl. A tudás nagygyá tesz, de ne boldogít. Ahogy az ő visszaszámolásuk elérkezett, úgy fog elérkezni a tiétek is egy napon.

EDE (*a tánc ritmusára*) Akkor is mutass be áldozatot, ha istenek nincsenek!

MINISZTER (*ugyanúgy*) Ha békét akarsz, készülj a háborúra!

JURIJ A háborúból származott béke 40 éve: fordított sorrendben született világ. 14 600 éjszakán áttörő napfény. *(a táncolók felé mutat, de magát is beleint)* Olykor mi voltunk a fény lovagjai. Apolló napszekeérének bakján ülve saját iramunkhoz hajszoltuk a Napot.

EDE De nem tudtuk megoldani a Prometheus-rejtélyt: mitől lobog örök tűz az emberekben?

MINISZTER Találkoztunk ugyanannak a problémának végtelen számú előfordulásával.

GYULA *(kikapcsolja a magnót, a hirtelen csendben mindhárman őt figyelik)* Ugyanannak a problémának végtelen számú előfordulása? Ugyanannak? Végtelen? De hisz ez lehetetlen!

EDE *(nevet)* Javasolom továbbá a lehetetlent elpusztítani.

MINISZTER *(remekül szórakozik)* Ugyanazon probléma végtelen számú előfordulását a tudósok „örök visszatérés”-nek nevezik, -zik.

JURIJ Nem jogról, igazságról, nyomorról vagy gazdagságról van szó, most már nem erről. Ezek részletek.

GYULA Részletek! *(Edéhez)* Talán pontosan tudad, hogy a hegyeinkben Radont találtak? A Földön található legnehezebb, legkritkább, legdrágább anyagot?

EDE Kértem emanométeres vizsgálatokat, de nem kaptam pénzt.

MINISZTER Mert nemcsak pénzről van szó, hanem szakembereink sincsenek.

GYULA Váry mintegy mellékesen, leletásás közben felfigyelt az emanálódásra. S kiderült, nincs széles e hazában kihez fordulnia! A szovjet kutatók elvégezték a szilárd test vizsgálatokat. Adnak pénzt és szakembereket. *(Jurijhoz)* Ha ez neked részletkérdés, akkor téged sem ismerlek! Nem ismerem ki magam köztetek! Dinoszauruszok vagy fény lovagjai, nekem mindegy. A Radon-várost akarom. Fizikusok által megtermékenyített mézes éveket akarok az ipari munkásoknak és bányászoknak. Ezek részletek?

JURIJ, EDE, MINISZTER *(egyszerre)* Részletek.

GYULA *(hirtelen lehiggad)* Nos, engem csak ezek a részletek érdekelnek. Egyet-értésedet pedig nem értem. Tulajdonképpen miben értetek ti egyet?

A három öreg összenéz, és nevetni kezdenek.

JURIJ Az egészben. Abban, hogy az elmúlt 40 évben az ember a történelem tárgyából cselekvő, értő, alkotó alanyává változott.

A Miniszter közben újra elindítja a magnót, s mind Ede, mind Jurij felé kitarja a karját, akik csatlakoznak hozzá jobbról-balról, s hárman járják a szirtakit.

EDE A folyamat megállíthatatlan! Radon-várost akarsz? Meglesz!

MINISZTER Neked kell megcsinálnod, Gyula, és ezután csak pecázom és brekegek.

A táncolókra rásötétiül a szín, és megvilágosodik az utca, a Kacagó Baba hallja és Váry kuckója.

Az utcán űzötte megjelenik Berzik fia, Andris, 17 éves kamasz, hirtelenül nagyra nőtt, vékonydongájú, vékonyan öltözött. Riadtan lihegve torpan meg a Sámán-ház és a Kacagó Baba között. Nyomában rendőrfütyök, előbb távolabb, majd közelebb. Andris beugrik a Kacagó Babába, egyenesen az ott várakozó kamera elé. Megtorpan. Delénke halkán pattint ujjával, Micu dolgozni kezd a kamerával.

DELÉNKE Ki vagy te, kisfiú? Csak nem miattad van ez a hajtóvadászat?

Andris nem válaszol, hanem az ajtót kicsit nyitva hagyva kifelé figyel. Az utcán két rendőr tűnik föl.

I. RENDŐR Erre nincs.

II. RENDŐR Beugorhatott akárhová.

I. RENDŐR Ez csak oda, ahol megbújhat. Tovább!

Rendőrök jobbra, balra el.

DELÉNKE *(Andrishoz)* Megkukultál? Mit csináltál, te kis szerencsétlen?

ANDRIS *(mutáló kamaszosan)* Szerencsétlen maga! Csak filmezzék ezt a sok szemetet, amíg a nyakukra nem hurkolódik a celluloid.

Az utcán megjelenő Berzik János, s a mögötte loholó Esztergár meghallják András hangját, s berontanak a Kacagó babába.

BERZIK Andris!

ANDRIS *(gúnyosan)* Szóval, utolértetek. Milyen kicsinyek vagytok most, futástól lihegve, mint két kifulladt sportoló. Sehogysem juttok be a célegyenesbe, igaz? Vannak, akik jobban bírják. *(körbemutat)* Amint itt látható.

ESZTERGÁR *(hozzáugrik, pofozni kezdi)* Te gyilkos, te hálátlan, te zsoldos pribék!

BERZIK *(közéjük ugrik, kiszabadítja a fiút)* Ehhez nincs joga. A fiam felelni fog tetteiért, de törvény előtt.

ANDRIS *(nem szedi rendbe magát, fulladozva nevet)* A két kolosszus! Milyen óriások voltatok a szememben. Most ilyen kicsik vagytok! *(1 centit mutat ujjával, majd saját kezére üt)* Nem, ennyi sem vagytok. Életképességetek halott. Holtakkal nem vitázom. *(szembe fordul a kamerával)* Én vagyok a Bronztalanító. Nem öltem. Szembesítettem.

DELÉNKE *(a mikrofonba)* A Bronztalanító nyilatkozata: nem öl, hanem szembesít. Mit mivel, kit kivel?

ANDRÁS *(mikrofonba)* Hát apámat *(rámutat)* a párttitkárral *(rámutat)*. A szöveget, amivel etetnek minket, ezzel a korántsem enyém *(körbemutat)* gyakorlatlaltal. Esztergár elvtárs is megkapta a három majmot, az egyetlen létező valóságot: Ne láss! Ne hallj! Ne szólj! Ezen buktam le, mert egy ilyennek három lelke van: az egyik édesen szendereg, ha a gmk-ról van szó, a másik kéjesen hentereg az általa megszerezhető élvezetekben, mint a disznó a sárban. De a harmadik lelke éberem vigyáz, hogy legyen egy csomó olyan szerencsétlen, mint apám, akinek léte tőle függ! Ez a függés, ez a szent, szent, szent hierarchia az ő létformájuk igazolása.

ESZTERGÁR *(Berzikhez)* Mekkora gyűlöletet oltottál belé!

BERZIK (szomorúan) Nem oltottam én belé semmifajta gyűlöletet...

ANDRÁS Ne magyarázz meg neki semmit, apa! Én büszke vagyok rád, s nekem megéri az a néhány év javítóintézet, hogy láttam összemenni Gallyazó Csillát, meg a többi felfújtt hólyagot. Nekik tengernél nyaralás minden nyáron, nekem nyáron is munka fillérékért. Nekik új ruha minden héten, nekem három évre egy farmer. (apjához) Nem baj, hogy a dzsekimbe belefúj a szél. Nem baj, hogy nem vittél soha sehová nyaralni. Nem volt neked miből, apa! Nem baj, hogy kiröhögtek: én megfizettem. Egyik vezér sem bírt szembenézni a három majommal. (Esztergárhoz) No, fűttsen a fogmegeinek, és gyerünk! Viduljon az éber lelke!

ESZTERGÁR (Berzikhez) Vidd innen a fiút, és tűnjetek el. (elfordul) Nem indítunk eljárást.

BERZIK (halkan) Köszönöm. (Andrishoz) Gyere, fiam!

ANDRIS (elugrik előle, és megragadja a mikrofont) Én vagyok a Bronztalanító. (a kamera előtt a mellét döngeti) Eljárást akarok magam ellen. (feltépi az ajtót, ordít) Rendőrök, ide! Én, Berzik András, itt vagyok.

A hallban állókép. Delénke kezében moccanatlan a mikrofon, Micu rágógumit rágva áll a kamerával. Esztergár hátat fordít az ajtónak, csak Berzik nézi végig, amit megjelenik a két rendőr, s közrefogva a fiút, kattan a bilincs.

I. RENDŐR Éppen idejében!

II. RENDŐR Megdolgoztatott minket a kis strici!

I. RENDŐR (kivezeti az utcára a fiút) Te marha kölyök, azt se tudod jó dolgokban, mit csinálsz!

ANDRIS (visszafordul, teli torokból) Visszajövök! Ne félj, apa!

Amint Andrist elvezetik, a színpad egészét fény önti el. Ünneplőbe öltözött emberek árasztják el az utcát, sietnek a Kacagó Babába, melynek halljában zsúfolódnak össze. A portáspultot néhány pillanat alatt emelvénnyé magasítják. A Sámán-házból elindul Ede, a Miniszter, Jurij, Gyula, Kata. Csilla és Csaba integetnek nekik a gimnazisták közül. A Kacagó Baba háttérében diszkrét szemléldőként megjelenik Kincses Péter, Zalán, Bea, Bodó Sanyi. Az olvasztárok munkaruhában jönnek, homlokukra tolt szemüveggel, azbesztköténnyel. Lassan körülfogják Berziket, aki mindegyikkel kezét fog, egyre kijebb sodródik az ünneplő tömegeből, s lassan elballag az utcán. Eközben Esztergár az emelvény mikrofonjához siet.

ESZTERGÁR Mikrofonpróba! Kedves egybegyűltek, zenés mikrofonpróba!

Int Bodó Sanyinak, aki szolgálatkészen diszkrét zenét kapcsol a mikrofonra, míg Sámán Ede, Jurij, a Miniszter és Esztergár az emelvény felé tartva Delénke és Micu kamerája elé kényeszerülnek.

DELÉNKE (mialatt hallatszik a „Már termelnek újra a gyárak” c. dal) Megkezdjük adásunkat hazánk nagy munkásvárosának felszabadulási emléküléséről, ahol 40 évvel ezelőtt hősi ellenállóként harcolt Sámán Ede, akit a hálás utódok díszpolgárukká avatnak.

Sámán Ede elmegy a kamera előtt, s elfoglalja helyét az emelvényen.

DELÉNKE A kitüntető címet az egykori harcostárs, közéletünk kimagasló államférfija adja át.

Miniszter elmegy a kamera előtt, s elfoglalja helyét az emelvényen.

DELÉNKE Az ünnepi megemlékezést az ellenállók egykori szovjet kapcsolata, Kurszk város díszpolgára teszi felejthetlenné, aki a felszabadulás 40. évfordulójának alkalmából a városunkban nyíló új kutatóintézet alapkövét rakja le.

Jurij elmegy a kamera előtt, s elfoglalja helyét az emelvényen.

DELÉNKE Bevezetőt mond a megye párttitkára, aki e funkciót csak a mai napig tölti be, mivel holnaptól külföldre távozik tőlünk, tehát holnaptól: mínusz egy párttitkár, plusz egy diplomata.

Esztergár elmegy a kamera előtt, s rögtön a mikrofonhoz lép.

ESZTERGÁR Tisztelt ünneplő közönség! Mielőtt örömteli megemlékezésünknek átadnánk magunkat, tegyünk eleget fájdalmas kötelezettségeinknek, s mindazok emlékére, akiknek itt kellene lenniük, de nem lehetnek itt, adózzunk egy perc néma felállással!

Míg a színpadon mindenki lehajtott fejjel áll, Váry a közönség felé fordul.

VÁRY Mindenki megdöbben Esztergár ünnepi indításán, de a lehajtott fejekben pontosan az ment végbe, aminek végbe kellett mennie. Az elmúlt 40 év halottaira gondoltak, ki-ki a magáéra, az okokra, amely miatt meghaltak, önkezüktől vagy másokétól; vagy egyszerűen az élet utolsó parancsa szerint csendben magukra csukva az ajtót. Mondatok és szavak helyett arcok suhantak el előttük, s miután ezekről az arcokról az emelvényen állókra emelték szemeiket, szavak nélkül is megértették, hogy a bronzemberek búcsúznak, tőlük is, egymástól is, a történelemtől, melyet teremtettek, s most mások fogják tovább alkotni. Sámán Ede pillantásával Berzik Jánost kereste, de Berzik János már nem volt ott. Az irigyelt vezért vad rémület kerítette hatalmába, s megfélemlítve mindenről, félresodorva útból Esztergárt belekiáltott a mikrofonba.

EDE *(félresodorva útból Esztergárt teli torokból, a mikrofon által felerősítve)* Hol van Berzik János?!

Néma csend.

VÁRY Sámán Ede viszonhallotta a csöndet, mellyel nyolc éven át ő maga fegyverezte föl környezetét. Senki sem szólalt meg, csak a kérdés élt tovább, nőttön nőtt, s betöltött bennünket. Többet mondott minden színvonalas nyilatkozatnál, be nem teljesíthető ígéretnél. A tömeg csendes szeretettel nézte a fejeveszett öregembert. Végre láttak valakit, aki tudta: kit féltsen.

Váry kezébe fogja Anankét, és elmegy. Eközben

FÜGGÖNY